

МАРІЯ ПРИГАРА

ВІРШІ
ТА
КАЗКИ

ТОМ I

Для молодшого шкільного віку

КИЇВ «ВЕСЕЛКА» 1978

ого
ли-

про-

іли,
мен-
отім
! —
них
ько!
ще,
а на
озу-
вона
роз-

і су-
тити
одну
епі-
гуття

*В этой книге вы снова встретитесь
с любимыми поэтическими произведениями,
которые написала для вас
известная детская писательница
Мария Пригара. Здесь
и стихотворения о прошлом и настоящем
нашей Родины, и весёлые поэмы-сказки
о зверюшках, и остроумные стихи
о малышах и школьниках — об их забавных,
а иногда и грустных приключениях.*

Малюнки
СОФІІ КАРАФФИ-КОРБУТ

ПРО МАРІЮ ПРИГАРУ

На трибуну ввійшла жінка з серйозним обличчям. Вона строго глянула на залу — всі діти враз затихли — й несподівано спитала:

От мені незрозуміло,
Хто це вигдавав чорнило?
І нащо писати нам,
Як від нього стільки плям?

Зал вибухнув реготом, а письменниця просто-таки сердито продовжувала:

На одній щоді — ріка,
А на другій — море,
То чорнильниця така,
Чисте з нею горе!

І поки вона виступала, всі сміялися, але й трохи ніяковіли, бо кожному здавалося, що це саме про нього говорить письменниця, а не називає справжнього імені тільки тому, щоб потім товариші не глузували. Письменники завжди змінюють імена! — та в усякому разі, всі ці вірші про їхній клас, бо це ж у них є печепури, й така самісінька чепурушка, і базіка, й забудько!

Письменницю довго не відпускали, і вона читала ще й ще, а коли закінчила — розсміялася й собі. І так ласкаво глянула на слухачів, наче всі були її добрі знайомі. Та всі діти вже зрозуміли, що ця жінка зовсім не сувора і не сердита, — просто вона вміє підмітити все кумедне й смішне і так серйозно про це розповісти, що всім буде весело!

От і мені Марія Пригара здалася спочатку дуже строгою і суворою. Але, певно, ні з ким з подруг не можна було підмітити стільки комічних ситуацій, кумедних рис, зрозуміти одна одну з півслова і ледве стримати сміх на швидко написану нею епіграму. Навіть у скрутні важкі часи її рятувало це почуття гумору.

А вперше я їй справді глянула на неї з деяким острахом — надто вже суворою вона мені здалася.

Це було дуже давно. Вже п'ятдесят років минає з тієї першої зустрічі...

...Дуже важко писати про друзів. І не тому, що, добре знаючи їх, боїшся пропустити якусь рису характеру чи якийсь факт життя, а тому, що життя за багато років дружби, спільної праці, пошуків, труднощів так тісно переплелася, що пишучи про друга — мимоволі вже змішуєш своє і його. Та проте хіба вже так кепсько, що виходить про «наше»? І вже бачиш, що це не тільки «наше» — подруг, друзів, — а життя всього нашого покоління. Адже не осторонь ми стояли від бурхливого життя всього народу двадцятих років, перших п'ятирічок, становлення нової радянської літератури для дітей.

Хто це «ми»? Письменники, котрі майже всю свою творчу працю віддали дітям, дуже дружня група, група дитячих письменників, а поміж ними три найближчі подруги — Наталя, Оксана, Марія. Не просто подруги, нас давно називають «сестрами», і ми пишасмося цим. А наш зв'язок, наша дружба — один з найдорожчих скарбів нашого життя. Тому так важко коротко написати одній про другу.

Спочатку я познайомилася з її віршами. Серед купи творів, що надсилали до УНДІПу — Українського науково-дослідного інституту педагогіки — на рецензії (а я там була аспіранткою) мене вразили вірші, майстерні за формою, автор — М. Пригара. Мені чомусь здалося, що автор їх — чоловік, надто вже багато доводилося перечитувати слабкого «дамського рукоділля», кімнатного сюсюкання з абсолютним незнанням найголовніших вимог поезії — ані до форми, ані до змісту. Я була дуже здивована, коли мені невдовзі показали Пригару — молоду дівчину, яка кудись дуже поспішала, майже бігла. І вся вона була якась поривчаста — і хода, й рухи, й буйне коротке волосся, яке розвіював вітер. Великі зелені очі наче нічого не бачили навколо себе, а були зосереджені на чомусь своєму. І коли нас знайомили, вона строго й пронизливо глянула на мене. Мені здалося, навіть трохи зверхньо. Це я пояснила собі тим, що вона вже професіонал-письменниця, а я була аспіранткою, цілком у педагогічному оточенні.

Та за кілька років я стала працювати редактором дитячої літератури у видавництві «Молодий більшовик», і тут виросла наша дружба і не поривалася все життя.

У ті тридцять роки на Україні почався просто розквіт дитячої літератури. Письменники, які писали для дітей, відповідали не лише за свою власну творчість. Ми musiли боротися проти ліваць-

ких теорій, сірої дидактичності, псевдопедагогічності, яка була дуже далека від справжньої педагогіки, як і від справжньої літератури. Та як у педагогіці А. С. Макаренка повинен був відстоювати не тільки словом, а й своєю практикою справжні принципи комуністичного виховання, так і в дитячій літературі, одному з основних чинників цього виховання, вже пролунали слова Горького про високе призначення літератури саме для дітей. Для нас законом стали слова Маршака, що навіть кожна маленька підтекстовка в дитячій книжці повинна бути твором мистецтва, і твори самого С. Я. Маршака і нашого улюбленого майстра дитячої літератури Корнія Чуковського були цьому підтвердженням і взірцем для нас.

У російській літературі, крім їхніх творів, були вже і «Школа» Аркадія Гайдара, і повісті Льва Кассіля, і вірші А. Барто та Сергія Михалкова.

Але ж і українська література могла пишатися віршами Наталі Забіли, Марії Пригари, ще зовсім юних Івана Неходи й Валентина Бичка. На Україні працювали такі чудові єврейські поети як Лев Квітко, Хана Левіна, Веніамін Гутянський. А які прекрасні твори для дітей вийшли з-під пера Олександра Кошиленка, Олеся Донченка, Миколи Трублаїні! Недарма вони увійшли в золотий фонд всієї радянської літератури. можна з гордістю сказати, що в нашій українській дитячій літературі вже сяяли такі перлини, як твори Павла Тичини, Андрія Головка, Максима Рильського, Петра Панча, які все своє життя не поривали з дитячою літературою!

Наші альманахи! «Травень», «Жовтень»!.. З яким запалом ми їх готували. Завжди спішно, завжди як подарунок до свята, у дружбі з художниками, композиторами, працівниками друкарні. А на чолі редколегії стояв хтось із ентузіастів-письменників — чи то Забіла, чи то Панч. Не цуралися нас «дорослі» письменники. Навпаки, побачивши нашу захоплену працю, вони самі зголошувалися щось написати. Так несподівано, як подарунок всім нам, написав свою чудову «Річечку» Максим Рильський, написали свої твори для дітей Майк Йогансен, Юрій Шовкопляс, Валер'ян Поліщук, Олександр Мар'ямов.

Письменникам треба було не лише в дискусіях, а головне своїми власними творами довести шкідливість тих лівацьких тверджень, які навіть викладені були в книзі «Ми проти казки», що звучить зараз просто сміхотворно! Ми ж зовсім по-іншому musiли ставити питання про створення книг, про сучасність, про природу, про нову радянську казку, про використання народних казок, про нову класичну, вітчизняну й світову спадщину. Це була наша творча весна!

Це було пам'ятної весни 1934 року. Цю весну нам, старим дитячим письменникам, ніколи не забути.

До нас приїхали «старий» Корній Чуковський, який насправді був тоді ще зовсім не старий (йому не було й п'ятдесяти, а для нас він був просто патріархом!), не менш видатний поет Самуїл Маршак, а також молодші — Віра Смирнова, Агнія Барто, Лев Кассіль, Олена Благініна, Борис Шатілов. Які це були зустрічі! Яка дружба зав'язалася на все, на все життя! Не тільки на нарадах та з'їздах... справжня дружба.

6

7

дотеп чи жарт — як вона тепер виглядає, що вигадують її малюта. І завжди питання та накази: «Що пишеш? Надсилай негайно нові оповідання!» Навіть на такій відстані вона заражала своєю енергією та працьовитістю. Ми ані на хвилинку не переставали думати про нашу рідну змучену Україну, для якої ми мусили працювати ще більше, ще краще, не зважаючи ні на труднощі, сум, горе. А горе, таке ж як наше, переживали мільйони радянських жінок. І Марія писала, писала про це такі вражаючі, такі хвилюючі вірші, які й тепер не можна перечитувати без сліз.

Ми з Марією побачилися тільки у сорок четвертому році в Москві, куди я переїхала з дітьми з Уралу, а Марія приїхала в справах на кілька днів із Саратова.

Як ми зустрілися! Обіймалися, плакали — обидві ще нічого не знали про чоловіків — усі ці роки не знали. Воднораз і сміялися — дуже вже ми змінилися зовні! Одразу ж говорили про справи. Марія багато писала, організовувала літературні передачі, редагувала дитячі книжки для українського видавництва, а я в Москві працювала над книгою-читанкою з історії нашої Батьківщини. Ми одразу вирішували, що напише для читанки Марія, які історичні балади, що перекладе. Увечері вона читала свої нові вірші й обидві ми жили поверненням до любого Києва. Київ був уже звільнений, і вдень і вночі нам ввижався наш рідний Київ.

Тоді ж Маруся написала вірш, присвячений мені... всім жінкам таким, як ми...

Минуть роки у димній далині,
І як життя згасатиме на схилі,
Ми знов ці дні, прекрасні і страшні,
Згадаємо, притихлі й посивілі.
Як ми жили — і юні, і старі —
Буденний люд, не воїн, не солдати,
Як ми жили — дружини й матері —
Яких тепер і ймення не згадати.
Яким тоді горіли ми вогнем,
Не знати, де для нього взявши сили,
Як ми коханих ждали день за днем,
І в чорпу смерть повірити не сміли.
Як ми сивіли потай — молоді,
Ховаючи дбайливо наші муки,
Як добре ми навчалися тоді
Терпіння — невеселої науки.
І знали ми, з останніх тайних сил:
Настане день — оте жадане свято —
Усі прийдуть і сидуть всі за стіл,
І тільки нам нема кого чекати...

Ну що ж... Можливо, це й не дивина...
Та в час, коли зійдуться всі дороги,
Ми скажемо:

— Сплатили й ми сповна
Оте, що звуть — ціною Перемоги!

...Навесні сорок четвертого ми повернулися до Києва. Майже одночасно — Марія з Саратова, я — з Москви, де нас тепло пригріли у важкий час і з любов'ю й турботами виряджали додому, хвилюючись, що ж ми знайдемо «дома»?

Ну, про це всі знають, що кожен застав у рідному Києві, у рідному спорожнілому домі після фашистських негідків...

Добре, що нам обом не було часу й можливості віддаватися журбі — треба було налагоджувати життя не лише своїх дітей, свого дому. Треба було писати, працювати, організовувати... Ми раділи, що знову в одному будинку, а я навіть у своїй квартирі, яка з обпаленими стінами та підлогою, абсолютно порожня — лише з батареями порожніх пляшок з-під рейнвейну — звичайно зовсім не нагадувала довоєнну... Але ми були дома і ні на які дрібниці намагалися не звертати уваги. Ми чекали перемоги, ми чекали своїх... а від них нічого не було...

Незабутній день Перемоги. Свято почалося ще з ночі. І ми, почувши переможний салют, ще не вірили самі собі. Цілий день до пізнього вечора на вулицях Києва юрбився народ. Кожному хотілось бути серед людей. Наші молодші діти бігали веселі, радісні, і Марусяна Роксанка, підстрибуючи, казала:

— Так і знала! Так і знала, що війна закінчиться! Так і знала, що тепер буде весна! — її підхопив і посадив ласкаво на плече якийсь солдат...

А ми з Марусею, міцно взявшись за руки, йшли мовчки...

Минув час... Здається, рік... Якось опівночі, я вже була в ліжку, щось читала, як до кімнати заходить моя старша дочка й схвилювано каже:

— Мамо, там Майка прибігла, її тато прийшов.

За мить ми були в Марусі.

Справді, повернувся її чоловік, військовий лікар. Його важко було пізнати. Він був у фашистському полоні, втік, опинився у Франції, воював у лавах французького Опору. У Франції його нагородили орденом, додому виряджали як рідного, просили повідомити, чи знайде дружину, дітей. І от він сидить перед нами — скромний, делікатний, наш Шура, «старий» комсомолец, комуніст, талановитий лікар. Той перший вечір він майже нічого не розповідав про себе — що довелося йому витримати, пережити. Він ще не вірив своїм очам, не пізнавав дочок, які так виросли за цей час. А ми теж не вірили такому щастю

і всі раділи за Марію... Шура відразу став до роботи, як завжди, безмежно сумлінний, уважний до хворих. А ми — подруги — сміялися, що він, як і замолоду, дивиться на Марію, як на чудо, бо не розуміє, як це вона може писати вірші!

Але здоров'я його було підірване страшним полоном, неймовірними поневіряннями, знущаннями. Він став важко хворіти і помер зовсім нестарим...

І це також треба було пережити Марії...

Та праця, праця — порятунок від усього.

І своя, творча, і, як і раніше, — найактивніша участь в літературі й у всьому громадському житті. Марія вступає до лав Комуністичної партії. Відроджувалося наше дитяче видавництво, відроджувалися дитячі журнали. Багато років Марія працювала заступником відповідального редактора журналу «Барвінок», членом редколегії якого вона є й досі.

Після війни особливо зросла й зміцніла її творча майстерність, поширилися творчі обрії, тематична і, головне, проблемна масштабність. Вона написала багато творів і для дітей, і багато нових віршів для дорослих читачів. Цьому сприяло її вміння, постійне бажання спілкуватися з різними людьми, бувати в різних середовищах. Марія часто відвідує і виступає не лише в міських київських школах, Палацах піонерів, але й завжди використовує нагоду побувати на селі, просто, невимушено познайомитися з людьми — нехай то буде агроном, чи голова сільради, колгоспник, чи бригадир, не кажучи вже про вчителів, бібліотекарів, які усі нам «зрідні».

Багато років Марія була депутатом районної Ради, і до неї зверталися за допомогою в найрізноманітніших справах, часто сімейних — особливо коли це стосувалося дітей. В свою діяльність вона завжди вносила всю свою щирість, намагання зрозуміти складні людські взаємини, обставини, по-справжньому допомогти.

Постійний природний зв'язок з життям не міг не відбитися на її творах і для дітей. Адже і в невеличких картинках шкільного життя, і в ширших віршованих розповідях, і в її казках підмічені такі живі ненадумані риси, що всі — і малі, й старші читачі — немов стрічаються зі своїми товаришами, нерідко й червоніють, пізнаючи самих себе. Її дитячі ліричні вірші про природу — не просто споглядальні, вони всі просякнуті якоюсь материнською ласкою, теплим почуттям турботи про все живе — наприклад «Лозинка», «Берізки». А щодо форми — вони настільки художньо довершені, що по праву увійшли в дитячі шкільні читанки.

Твори Марії Пригари не можна поділяти — як і взагалі будь-який художній твір — оце про природу, а оце про сучасність, бо

про що б не писала письменниця, відчувається, що пише людина, яка бере близько до серця все, що турбує сьогодні наш радянський народ, діла, радощі й прикраси, взагалі наше сьогодення. Звичайно, лише добре відчуваючи все це, поетеса змогла написати й «Приїхали внуки», і «Ми з Дніпром тепер сусіди», і «Пташиний сад» та багато інших таких прозорих і добрих творів.

Після війни, особливо в останні роки, Марію Аркадіївну захопили нові теми — історичні, з славного минулого нашої Батьківщини. Та нічого несподіваного ніколи не буває в творчості письменника для нього самого. Наче всім своїм життям Марія готувалася до цього.

Французький письменник, відомий майстер біографічного жанру Андре Моруа писав, що ніколи художник не може творити «з нічого» — все, що оточувало його змалку, все, що вбирав він у себе з перших почутих слів, з перших кроків, перших вражень зберігається в ньому до пори, до часу, під спудом, потаємно, але дає основний ґрунт для творчості. Тому такі важливі в житті кожного художника роки дитинства, роки переходів від дитини до підлітка.

Дитинство у кожної людини неповторне і своєрідне. Навіть неспівідомі, ненавмисні впливи близьких, випадкові зустрічі, почуті пісні інколи западають в душу і вкорінюються глибше, ніж уроки в школі і «спеціальні» напучування старших.

Поки що я нічого не сказала про дитинство Марії — той ґрунт, на якому формувалася її світогляд, характер, народжувалися мрії і бажання. Звичайно, мала вплив мати, у якої завжди лишалися риси старої земської «фершалки», пунктуальної жінки, активістки перших років Радянської влади.

Але далеко більший вплив мав на Марію у дитинстві її вітчим, який вдовчив Марію і дуже її любив. Ми, подруги, його не знали. Марія лишилась без нього підлітком, та вона завжди згадувала його з такою теплотою й ніжністю, що ясно було, що саме від нього, скромного працівника криворізької рудні, пішла в неї любов до поезії, до народних пісень, до української мови.

Дитинство взагалі було якесь нестале й мінливе, навіть щодо місць перебування. Народилася в Москві, але змалку досить часті переїзди: різні міста, середовища, села на Київщині, рудні на Криворіжжі. Біла Церква, Одеса, знову Київ. Тільки одне беззмін — трудова атмосфера в сім'ї, де завжди було далеко від спокійних достатків та ще — все дужчий потяг до літератури, поезії. Вітчим перший читав маленькій Марусі «Кобзаря», і все життя пам'ятає вона, як він співав хрипким тихим голосом: «Ой, гук, мати, гук, де козаки йдуть», розповідав українські думи, різні історичні легенди та перекази і розбудив інтерес до історії

України. Численні переїзди знайомили Марію з різними містами, а життя на селі зближало з природою. Степи, ласкаві гаї, річки... Все було рідне й живе. І тільки-но вивчилася дівчинка читати й писати, як почала сама складати вірші, а в трудовій школі писала вже «не вгаваючи». Навіть якось реферат з природознавства в шостому чи сьомому класі написала віршами. Весь клас слухав з величезним задоволенням, особливо всім сподобалася кінцівка:

А мені, як реферату господні,
Треба дати дві великі стиглі дині.

Звичайно, на дівчинку-поета звернув увагу учитель мови, захоплений знавцем української літератури, і в життя Марії міцно увійшли Леся Українка, Іван Франко, а любов до Некрасова ще з дитинства прищепила їй мати. Отже не дивно, що в творах Марії Пригари, і дитячих і дорослих, завжди виразно бринить громадянська нота.

Підлітком, на порозі юності Марія захворіла на туберкульоз, і сім'я мусила покинути Білу Церкву, де на той час вони жили, де Марія вчилася в трудовій школі. Чарівна «Олександрія» — чудовий парк, що належав колись графині Браницькій, а тепер став скарбницею народу — був найулюбленішим місцем юної поетеси. Переїхали до Одеси. Звичайно — море. Але море в житті Марії ніколи не зайняло того місця, як степи, річки, села Наддніпрянської України. В Одесі навчалася в профілактично-санітарному технікумі, потім в Інституті народної освіти. Та, головне, в Одесі Марія увійшла в коло письменників. Вона познайомилася з Іваном Микитенком, який закінчував тоді медінститут. Це він привів Марію в літературну студію «Гарт». Тоді, 1924 року, почався по-справжньому вабливий, хоч і нелегкий літературний шлях Марії Пригари. У газеті «Червоний степ» уперше було надруковано її вірш «Повстанець», і до чого ж радував автора підпис під ним: «Кандидатка студії «Гарту» Марія Пригара».

Потім Київ, Харків, де була тоді столиця, знову Київ. І все життя в задумах, творчості, хвилюванні: «От що хочу, от що треба написати, більше нічого не хочу, тільки б це вийшло, от про що мріяла, а тоді вже буду спокійною...» І так з кожним твором... та хіба вона буде колись «спокійною»?

Але я не помилюся, ні, коли скажу, що найбільші хвилювання і найдужча творча енергія були вкладені в твори останнього десятиріччя. Це було те, про що мріяла написати давно, що зародилося від батьківських пісень, від роздумів на неосіяжних степах, в старовинних містах України, її славне минуле.

«Повага до минулого, — писав Пушкін, — от риса, що відрізняє освіченість від дикунства. Пишатися, гордитися славою своїх предків не лише можна, але й повинно... Не поважати її є ганебна малодушність».

Найкращі письменники світу завжди зверталися до славного минулого своєї вітчизни, цим не роз'єднуючи, а зміцнюючи опору в мостах дружби народів усього світу... Пориноючи в це минуле, дивувалися тим неопінієм скарбам, що з давніх-давен творив сам народ і чим позначилися перші свідомі кроки кожного народу в історії людства. Перш за все з народної творчості повстає перед нашими очима народ, його історія. Звичайно, є багато спільного у народів Всесвіту, але кожен має і щось своєрідне, специфічне, що відбивається у північних народів в сагах, у братнього російського народу в билинах, в українського в наших безсмертних думах.

Та як не згадати нам Кобзаря Тараса Шевченка з його захопленням, про яке ми читаємо в «Прогулянці з задоволенням і не без моралі», історичними думами-епопеями, як, наприклад, «дума «Іван Коновченко», «Сава Чалий», «Олексій Попович пирятинський» або «Втеча трьох братів з Азову», або «Самійло Кішка», або — та їх і не полічиш... І всі вони так велично-прості і прекрасні...»

Можна було б навести думки і Марка Вовчка, і Івана Франка, і Лесі Українки, але згадаємо лише наших великих славних сучасників, наших безпосередніх учителів і старших друзів — Павла Тичину і Максима Гильського!

Народна творчість, наче жива кров їхньої творчості, та вони не лише використовували ці скарби в своїх поемах, віршах, піснях, а самі були і збирачами, і дослідниками, і вченими в галузі українського фольклору.

У братній російській літературі ми маємо багато обробок, переказів билин для дітей навіть молодшого шкільного віку. Змалку знайомляться вони з богатирами, які стоять на сторожі батьківщини, б'ються з ворогами, захищають бідарів.

У Марії Пригари давно вже майоріла думка, чому б і славних героїчних одчайдушних звятих — козаків — не наблизити до дітей далеко раніше, ніж вони самі зможуть прочитати й зрозуміти думи в їхньому незайманому вигляді. Адже краса й глибока патріотична ідейність дум доступна лише підліткам та юнацтву, а можна було б, щоб для молодших читачів герої нашої минувшини стали улюбленими героями, взірцем тих чеснот, які зберіг народ у своїй пам'яті — невмирущих піснях та думах.

Власне, дума — це та ж історична пісня, більша за розміром епічна розповідь, і наші кобзарі, лірники, бандуристи, що співали-

розповідали думи, несвідомо дотримувалися тих законів, які їй тепер мусить брати до уваги письменник, пишучи оповідання, особливо для дітей. Коли проаналізувати кожну думу, дивуючись, як подано гостро сюжет з драматичними ситуаціями, як хвилює не лише зовнішній розвиток фабули, а й трагічність моральних колізій — як то бачимо й у «Втечі трьох братів», і в «Марусі Богуславці». Невеличкі ліричні відступи — рефрени — не обтяжують розвиток дії, навпаки, вони, як глибоке зітхання, миттєва зупинка — посилюють відчуття трагічного становища, дають ще дужчу емоційну зарядку.

Гіперболічність образів і ситуацій тільки посилюють враження, зовсім не роблячи зміст фантастикою, так само, як і притаманне нашому народу почуття гумору, що проблискує тут і там між рядками, лише робить все близьким, зрозумілим, справжнім.

Отже, Марія Пригара вирішила, що можна переказати в оповіданнях думи і для дітей молодшого віку, наблизити їх героїв, славні події минулого хлоп'яткам і дівчаткам, що пішли до школи й вивчилися читати, і потім їм легше буде, як зі знайомим, зустрітися і оцінити всю красу і пісень і дум. Так, знаючи й вивчаючи народні пісні, Марія Пригара широко використала їх в своїй роботі над оповіданнями за мотивами дум.

Це не переказ кожної окремої думи — це дійсно оповідання за «мотивами», і мені здається, автор мав цілковите право об'єднати деякі сюжети.

Найдавніший запис народної думи в нашій літературі позначено 1684 роком — от яка сива давнина! Це дума про «Козака Голоту». Оповіданням про нього й починається книга Марії Пригари, яку вона назвала «Козак Голота».

Марія Пригара дуже влучно і добре вибрала саме ці думи, що лягли в основу її першої збірки (адже я певна, що письменниця і далі продовжуватиме цю потрібну працю!). У оповіданнях цієї збірки улюблені народом герої Самійло Кішка, Богдан Хмель, як з любов'ю звав народ Хмельницького, тут і трагічна дума про підступних невірних братів, які покинули молодшого брата, тікаючи з полону, на загибель в степу. У книжці є оповідання про Марусю Богуславку, яка в полоні потурчилась, побасурманилась, і хоч визволила козаків невільників і дала їм змогу повернутися «на тихі води, на ясні зорі» — на рідну Україну, — сама неспроможна була змінити своє життя.

Лірично-сумним, але сповненим віри в майбутнє, в єдність і дружбу народів звучить останнє оповідання книги «В степу, на могилі» — спогади старого кобзаря про бої, полони, життя, насичене пригодами, славними подіями — про Переяславську раду, возз'єднання з російськими братами.

Як і самі думи, оповідання за їхніми мотивами написані довершеною гарною мовою, сповнені високого ідейного патріотичного звучання, і недарма ця книга завоювала вже своє почесне місце в дитячій літературі Радянського Союзу і за його межами. А нещодавно вона перекладена й прекрасно видана в НДР.

Ця книга є великим творчим успіхом письменниці. Але найбільшою творчою перемогою я вважаю дальшу її роботу — історичну повість для дітей «Михайлик — джуря козацький».

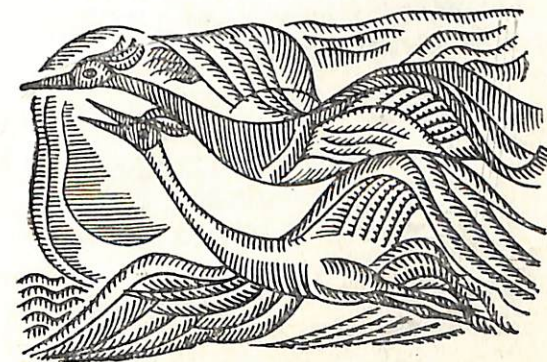
Праця над думами, знання історії, сагайдаччини дали змогу автору вільно почувати себе в тому матеріалі, створити живі образи не лише «вигаданих» осіб, але й тих, відомих, історичних, що діяли, помилялися, карталися за це, боролися... Наче на власні очі ми бачимо Бородавку, Сагайдачного. Вищої майстерності, що безмежно хвилює, досягають картини спалення козацьких човнів самими козаками, та й багато інших епізодів. А сам Михайлик! Кому з хлоп'ят не хотілось би мати такого товариша, не наслідувати його! Хто не полюбить Михайлика і хто спокійно відірветься від цієї повісті, не прочитавши її до кінця!

Така книга — радість і для письменника, і для читачів, і для його друзів! Особливо коли ми бачимо, що кожна наступна книга автора — це вищий щабель його творчості. «По секрету» я знаю, що Марія Пригара працює над новою історичною повістю, і вона з виглядом, наче от-от трапиться щось жахливе, каже: «От тільки це, тільки це написати! Оце головне!» Але вона напише ще багато! І як вірно сказала вона сама про себе в одному з своїх «дорослих» віршів:

Ми правди шукали, не вірячи смерті.
Одного життя нам здавалося мало,
Ішли і співали в натхненності впертій,
І мука натхнення нам серце терзала.
Даруй мені, доле, надію єдину,
Мов промінь незгасний, обмийний грозою,
Що теж я на стежці лишила іскрину,
Що теж я у світі була не чужою.

ОКСАНА ІВАНЕНКО

СЕСТРИ

СЕСТРИ

Гули за хмарами вітри, —
Така була пора.
Стояли поруч три сестри
Над хвилями Дніпра.

У трьох сестер одне добро,
Вони в сім'ї одній,
А кинуть оком на Дніпро,
І кожна каже:
«Мій!»

Найстарша тихо гомонить,
Здвигаючи плечем:
— Чи не у мене він бринить,
Веселим б'є ключем?

Біжить, з лугами розмовля,
Уперше сонце п'є.
Ще з давнини моя земля
Йому життя дає.

Питає друга: — А чиї
Бори над ним ростуть?
Чиї озера й ручаї
У нього воду ллють?

Мої ростуть над ним ліси,
Укривши небосхил!

Від них набрався він краси,
Набрався перших сил.

І каже третя:

— Чом не так! —
Спалахує лицем.
Горить у чорних косах мак
Веселим багрянцем.

Біжить до неї течія,
Ласкаво хлюпотить.
А сестри:

— Ми ж одна сім'я:
Тут ніде правди діть!

Кому, зміцнівши в берегах,
Жене він хвилі вдаль?
Кому добути помага
Вугілля, хліб і сталь?

У кого морем він розливсь,
У бурю хмари б'є?
...Ось не мовчи та похвались,
Бо так воно і є!

Очима блиснула сестра,
Поглянула з-під вій,
До хвиль вечірнього Дніпра
Схилилася мерщій.

А в них потоків сrebro,
Дрімуча синь озер.
...Біжить Дніпро, шумить Дніпро,
Єднає трьох сестер.

ПЕРША ЗУСТРІЧ

Мине отак з півсотні літ,
І, може, з високості,
З чужих планет, в наш рідний світ
Злетять неznані гості.

Вони свій срібний корабель
Спрямують з небокраю
Не на піски серед пустель,
А в поле біля гаю.

І ще не бачивши землян,
Не визнавши навіть — хто ми,
Покинуть гості космоплан
І скинуть геть шоломи.

Повітря свіже, як струмок,
Наповнить їхні груди.
Під ноги ляже сто стежок,
Які втоптали люди.

Співучий шелест наших нив
Докотиться, мов пісня,
Розкаже, хто хліба зростив,
Яким у полі тісно.

Гостям назустріч вийде ліс,
Схиляючи вершини,
Озветься гомоном беріз,
Перекликом пташиним.

І подорожні мовчазні
Побачать вперше в світі
Ялину в темнім убранні,
Калину в білім цвіті.

В росі блищатиме гілля:
Торкни — і рине злива.
Ззирнуться гості: — Це — Земля.
Яка ж вона красива!

ПАХНЕ ЛІТО

На дзвінкій галяві теплим літом
Заквітчалась липка першим цвітом,

І сама страшенно здивувалась:
«Та невже ж таке зі мною сталось?»

Зашуміли трави над землею,
Здивувались також разом з нею.

Забриніли дзвоники ласкаві:
«Ой же дух солодкий на галяві!

Пелюстки у нас лілові й білі,
Та чомусь ми пахнути не в силі...»

Жовтим оком дивиться ромашка:
«Від такого цвіту дихать важко!»

І радіють бджоли-міхоноші:
«А для нас ці квітоньки — хороші!»

Повна липка радості і суму:
«Через що, — зітхає, — скільки шуму?»

І ховає гілочки розквітлі,
Миті в зливах, скупані у світлі.

В лісі меду теплого наливо.
Пахне цвіт на липці.
Пахне літо!

ЛОЗИНКА

Помилилась, лозиночка, помилилась!
На зимове сонечко задивилась.

А лозинку сонечко пожаліло,
Із-за хмари глянуло та й пригріло.

І лозинка ніжиться, ніби літом,
«Зацвіту я, — думає, — срібним цвітом,

Бо лихої віхоли вже немає
І зима світ за очі утікає».

Засріблились котики на лозинці,
Аж морози сунуться поодинці.

«Отака ти смілива та зухвала?
А не рано зиму ти поховала?»

І коли ударили злі морози,
Покотились по лозиночці дрібні сльози.

«Не боюсь я мерзнути і терпіти,
Та померзнуть котики, мої діти...»

І в зимовій віхолі, в завірюсі,
Обізвались котики до матусі:

«Та невже нам гинути у нещасті?
Ми не змерзнем, матінко, ми — пухнасті!»

І срібляться котики у завії,
Порошинки падають їм на вії.

А зимове сонечко їх жаліє —
Із-за хмари визирне та й пригріє!

СТРУМОК

Чому на кручі камінь змок,
Хоч гріє літнє сонечко?
Бо коло каменя струмок
Пробив собі віконечко.

Побризкав квіти голубі,
У травах звився стрічкою,
Біжить, співає сам собі:
«Я хочу стати річкою!»

Почув це камінь...
— Гарний спів!
Та я тебе подужаю! —
Скотився й стежку заступив:
— Ставай, струмок, калюжею!

Струмочок в сльози:
— Хочу жити!
Пустить хоч на хвилиночку! —
І став він землю рить та рить,
Прорив собі щілиночку.

Пробилась крапелька одна,
Скотилась друга кулькою,
І знов струмочок вирина,
Біжить на волі, булькає.

У ньому хвилька хвильку б'є.
Біжить він між травичкою,
А сам усе співає своє:
«Я хочу стати річкою!»

БЕРІЗКИ

Це ж чиї цікаві очки
Поглядають, сонця ждуть?
— То не очки, то листочки,
То берізки так ростуть.

І малі ж вони вдалися:
Ще у них немає віт...
Мов з колиски підвелися,
Задивилися на світ.

Та малим зростати треба,
Бо на те в них сили є...
Налилось дощами небо:
Осінь голос подає.

І деревця посмутніли.
Осьде вперше у житті
В них листочки пожовтіли,
Стали зовсім золоті...

А мине мороз надворі —
Оживуть берізки всі,
Стануть гарні, білокорі,
Наче вимиті в росі.

Підійде лісник надвечір,
Доторкнеться до гілок.
— Гляньте! — скаже. — Із малечі
Отакий підріс гайок!

ПТАШИНИЙ САД

Пташиний сад! Пташиний сад!
У балці, на полянці!
Сюди веселих пташенят
Приводять мами вранці.

Чижиха перша мчить в садок,
Сідає на ялинці.
Вона аж трьох своїх діток
Сама несе на спинці.

Такі ж пухнасті та малі
Синочок і дві дочки.
Бринять, мов дзвоники, в гіллі
Тоненькі голосочки.

Сорока з донькою летить
І каже їй на вухо:
— Ти ж, доню, тихо тут посидь,
Бо скажуть — цокотуха!

Із дятлом вдвох біжить синок,
Чубате дятленятко.
Він зразу виліз на сучок
І стукає, як татко!

А вже вільшаночка співа:
— Ставайте в пари, діти! —
Росу обтрушує трава,
Під сонцем пахнуть квіти!

І сто веселих пташенят
Підспівують вільшанці.
Пташиний сад! Пташиний сад
У балці, на полянці!

ЖУРАВЛІ

Журавлі пролітали над бором,
Із ріднею прощалися хором.

Сіли смерком на тихій полянці,
Запросили все птаство до танців.

Розмовляли вони із совою,
Похитала сова головою:

«Я, журавлики, хмура на вдачу,
Я приємності в танцях не бачу!»

Кличе крука журавка із хати:
«Ой дідусю, ідіть танцювати!»

Крук на ції розсердився речі:
«В мене роки, журавко, старечі!

Не літаю далеко від дому.
Де там тупати в танцях старому!»

Та вже інші прокинулись птиці.
«Ой, заждіть нас! — щебечуть синиці. —

Ми страшенно до танців охочі:
Потанцюєм хоч би й серед ночі!»

Тут щиглі заспівали щосили,
Іх журавлики теж запросили.

Прилетіли чижі й чиженята:
«В нас також танцюристів багато!»

І такі почалися забави,
Що у полі сподохались гави.

Позбігались вовки-сіроманці,
Засвітили очима до танців.

Журавлеві схилятися ліньки:
З ним синичка кружляє навшипінки.

Він їй каже:
«Ця нічка остання,
Потанцюємо вдвох на прощання.

Я ж у вирії буду, не вдома,
Ще коли повернусь — невідомо!»

...Ой журавлику, нащо ця мова?
Як покличе весняна діброва,

Як покличуть зеленії хащі,
Найрідніші у світі, найкращі,—

Будеш линути в рідну країну,
Будеш пісню співають журавлину!

НЕЗВИЧАЙНІ МАНДРІВНИКИ

До нашого лісу
У сонячну пору
З'явилися мандрівники
З польського бору.

Самі різнобарвні,
Хвости золотисті.
Стоять і красуються
В темному листі.

А хто ж вони родом?
Яка у них мова?
Страшенно хвилюється
Тиха діброва.

Примчали сороки,
Біжать білченята.
Куди не поглянеш —
Блищать оченята.

Зирнула із хащі
Коза полохлива.
«Які ж вони гарні!» —
Підскочила з дива.

Образився одуд:
«Ми теж не безхвості!» —
Хвоста розпускає,
Щоб бачили гості.

Прибігла лисиця,
Зиркнула тривожно:
«Що ж, гості як гості...
А їсти їх можна?»

І тут серед птаства
Як здійметься галас:
«Тікай звідси, рижа!
Ось ми тобі зараз!»

Чкурнула лисиця,
Розсердилась дуже:
«Хай роблять що хочуть —
Мені це байдуже!»

І раптом куріпки:
«Що з нами сьогодні!

Та як нам не сором!
Та гості ж голодні!»

І тут запросили
Усіх до сніданку:
Вів одуд фазана,
Куріпка — фазанку.

Із цілого лісу
Злетілися птиці.
Були на сніданок
Горіхи й брусниці.

Приніс щиглик меду,
А сойка — ожини.
«Куштуйте, будь ласка,
Щоб ми подружили!»

Вклонялися гості,
Розкинувши крила.
Їм мова тутешня
Була зрозуміла.

Вони побраталися
Із хазяями.
Сказали їм птиці:
«Лишайтесь з нами!»

ЗНЯЛИСЯ ВЕСЛА...

Знялися весла — раз! два! три!
Вперед! Щаслива путь!
Попутні віють нам вітри,
І хвилі вслід пливуть.

Сипнули бризки золоті:
Линь, човнику, пливи!
Можливо, знайдем на путі
Незнані острови.

Нам луки дихають теплом,
Медами пахне цвіт.
Кружляє бабка над веслом,
Як синій самоцвіт.

Малеча — жабки водяні —
Сховались під листком
І вчаться кумкати пісні
Тоненьким голоском.

Лелека скося — зирк на них!
Мовляв, поснідають час.
Та раптом начебто застиг
І дивиться на нас.

Поважно голову схилив,
Замислившись на мить.
...І скільки ще навколо див,
Що всіх і не злічить!

ПЕРША ЗЛИВА

От так спека! От так літо!
Пожовтіли дерева!
— Пити! Пити! — просять квіти.
— Пити! — хилиться трава.

Та дивися — сунуть хмари
Грізним військом бойовим.
І вгорі важким ударом
Прокотився перший грім.

Вже от-от почнеться злива,
Перші краплі на землі,
І квітки до них жадливо
Тягнуть ротики малі.

СОСОНКА

Линув дощик, линув,
Та й пропав на сонці.
Тисячі краплинок
На малій сосонці.

Зліва глянь — сріблясті.
Справа глянь — іскристі.
От сосонці щастя!
Ніби вся в намисті.

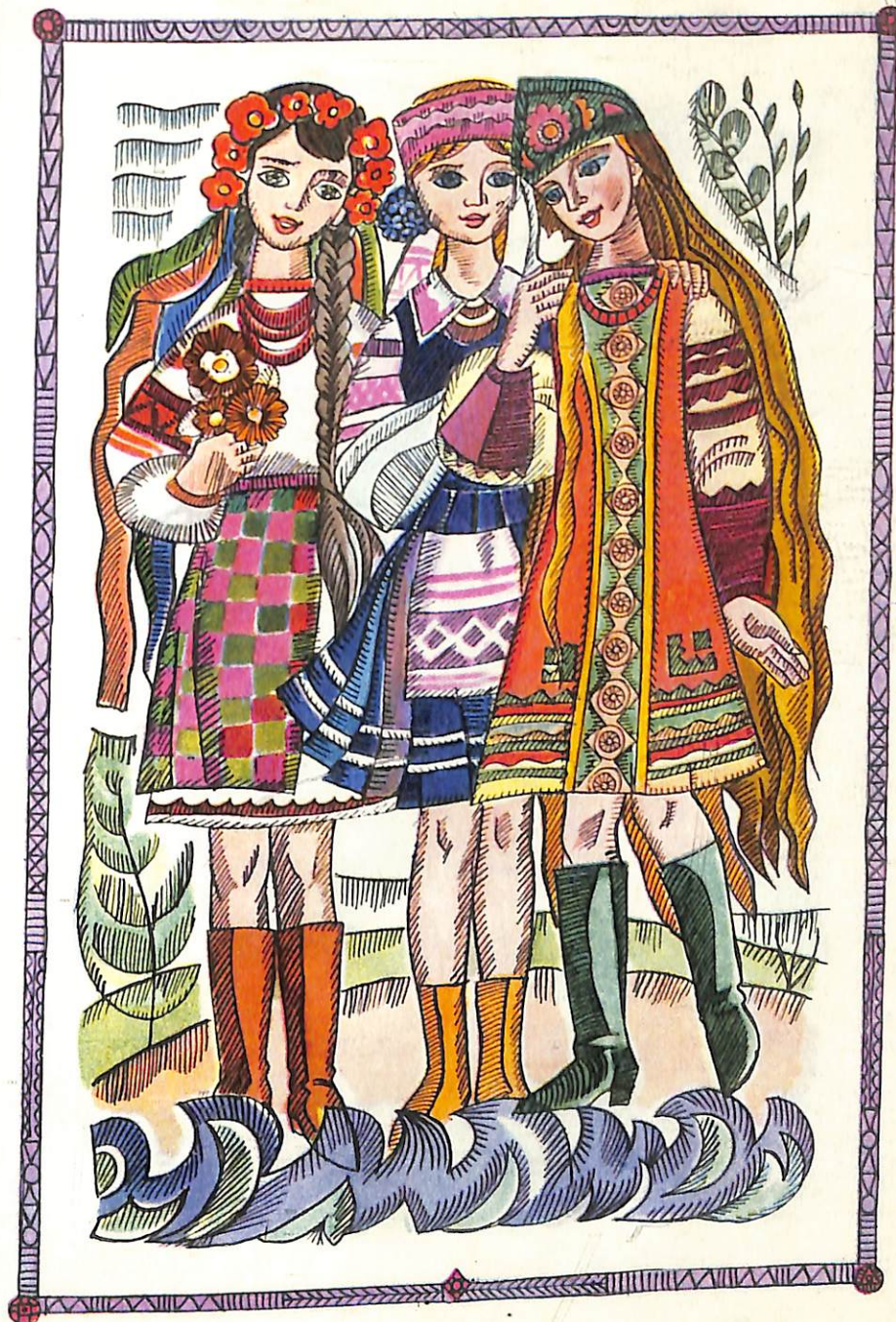
Де не взявся вітер
І регоче дзвінко:
— Ось шарпну за віти,
Обтрушу краплинки!

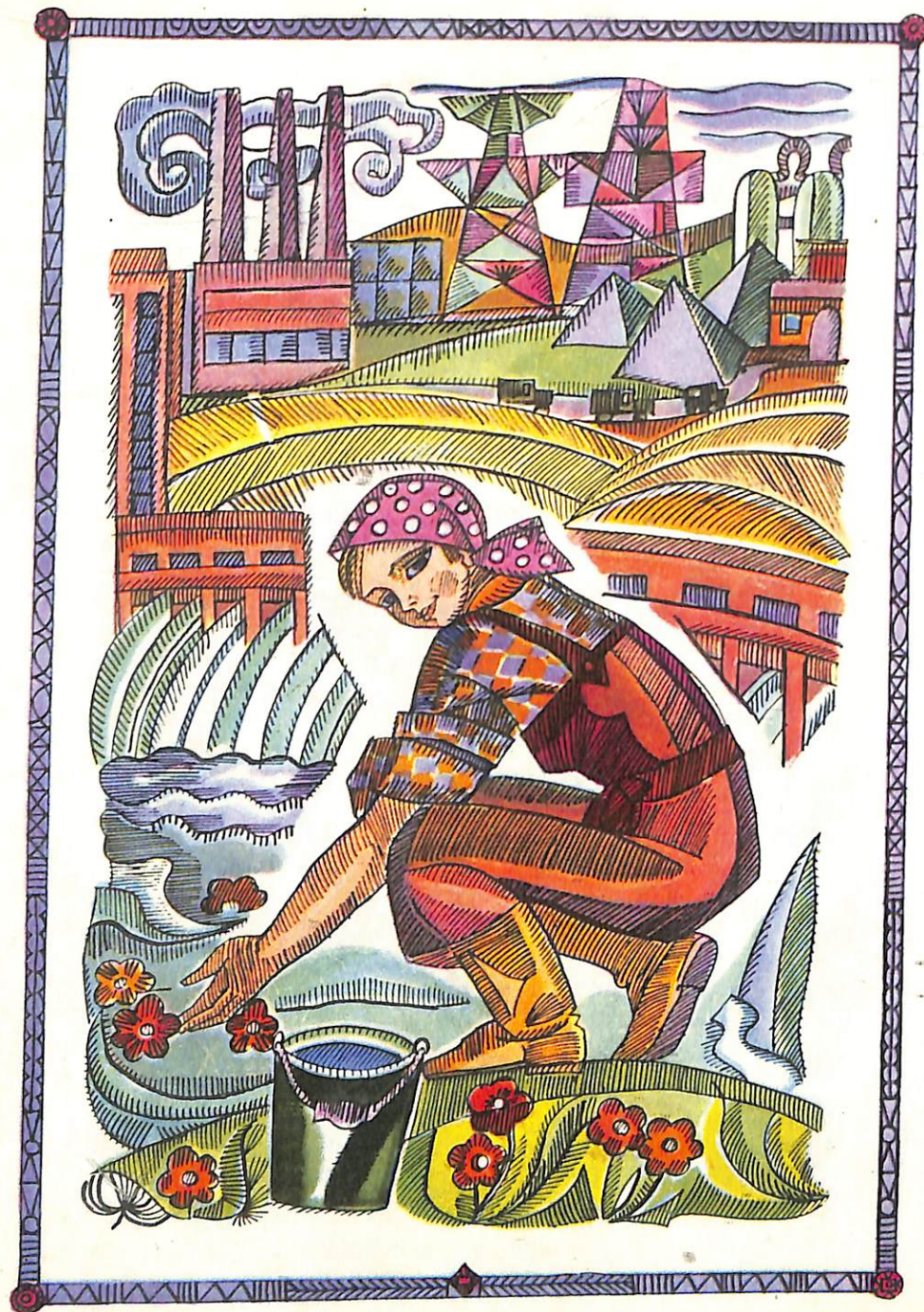
І свистить, і скаче,
Мов пустун-хлопчисько.
Ти цього не бачив?
Подивися зблизька.

ПРО ЖУКА...

I

Жив собі жук,
На ім'я короїд.
Що в короїда
Було на обід?

Жадібно гриз він
Зеленого дуба.
Ним і обідав.
Мило та любо.

Дуб на сніданки
І дуб на вечері.
Мало і мало
Було ненажері!

Гриз гілочки,
Виїдав серцевину,
Міг хоч кого
Довести до загину.

В тата вдались
Короїдові дочки:
Гризли із смаком
Маленькі дубочки.

А поблизу
Короїдова тітка
Їв волу сосонку
Хрумала швидко.

Кожен точив
І лякався сусіда:
«Нащо дивитися,
Хто як обіда?»

Жук-ненажера
І весь його рід
Дуже боялися
Вийти на світ!

II

Плакала гірко
В лісі кисличка:
«Ще ж не стара я!
Ще невеличка!»

Чом же у мене
Листячка мало?
Віти марніють,
Яблук не стало?

Щось мене точить,
Їсть без ушину.
Жити так хочу,
А, мабуть, загину!»

Скаржились сосни
Могутнього роду:
«Краще одразу
З мосту та в воду!»

Сушить нам серце
Некликаний гість —
Стовбур високий
Поїдом їсть!»

Тільки промовчав
Дуб-лісовик.
Скаржитись в горі
Він ще не звик!

III

Та лісники
Додивилися в пору.
Листя засохле,
Дірявую кору.

Пооглядали
Дуби темнозорі.
«В них короїди,
Тому вони хворі!»

Бачать: на соснах
Хвоя змертвіла.
«Теж у них, — кажуть, —
Нечисть насіла!»

Ось ми їй зараз
Пропишемо ліки!
Стежку до бору
Забуде навіки!»

Шелестом
Тишу сполохавши ранню,
Дятли летять
Помагать лікуванню.

Вітром гайнули,
Аж свиснули крила,
Хто їх побачив —
В очах зарябіло!

В діри на соснах
Засунули носа,
Яблуньку бідну
Оглянули скося.

І, добиваючись
В трухлі куточки,
Застукотіли
Дзьоби-молоточки!

Цюкають дятли,
Аж сиплеться порошок!
«Ось як ми, — кажуть, —
Лікуємо хворих!»

Повитягали
З нір короїдів,
Родичів їхніх
Та їхніх сусідів.

Щоб у спокої
Шуміла діброва,
Щоб розросталася
Дужа й здорова.

Будуть дерева
Здійматися в небо.
Знищили злодіїв —
Так їм і треба!

МИ З ДНІПРОМ ТЕПЕР СУСІДИ

Ми з Дніпром тепер сусіди:
Будем жить біля Дніпра.
Тато каже:

— Взавтра їдем!
Вже збиратися пора.

Не баріться — хутко вечір! —
І знялася метушня.
Почали складати речі
Мама, тато, Лесь і я.

Тато возиться з книжками,
Я збираю олівці,
А Олесь біжить до мами
І несе свої штанці.

Не присяде й на хвилинку —
В нього стільки різних справ:
Він запхав kota в корзинку,
Мотузком перев'язав.

Всім було роботи досить,
Та уже й спочити час.
— Спіть, хлоп'ята! — мама просить. —
Я упораюсь без вас.

Спати? Добре — будем спати!
Тільки гляньте: в чому річ?
Сон мене не хоче брати.
А така ж велика ніч!

Задрімав я опівночі
Та й побачив уві сні:
У дворі Дніпро хлюпоче,
Ходять блиски по стіні.
Зирк! — аж сонце сліпить очі.

— Уставай! — кричить мені. —
Вже у двір машина їде.
Вирушати нам пора!
— До побачення, сусіди!
Будем жить біля Дніпра.

ПРИЇХАЛИ ВНУКИ

Аж семеро внуків
У баби Христини,
А баба сумує:
— Немає родини!
Роз'їхались діти
Далеко від дому.
Пиши їм, як хочеш,
Усім по одному!

Отож і сказала
Увечері діду:
«Я гвардію нашу
За рік не об'їду»

Бо той на Кавказі,
А той за Алтаєм.
До нас у Каховку
Усіх покликаєм!»

Сказала — і зразу
Взялася до діла,
Бо звикла робити
Отак, як хотіла.
Листи написала,
Пиріг замісила,
Дітей та онуків
У дім запросила.

Тополі в Каховці
Скидають обнову,
Ідуть пароплави
Повз греблю дніпрову.
Бокатий автобус
Біжить на зупинку.
Порипують двері
В новому будинку.

Тупочуть по сходах
Хлоп'ята й дівчата.
Нічого не скажеш —
Сімейка багата!

Їх баба із дідом
Два дні зустрічали.
У цілому домі
Стільці позичали.

Нарешті притихла,
Зітхнула бабуся:
«Сідайте хутчіше —
Усіх роздивлюся!

Хто схожий на маму?
Хто схожий на тата?
Ану, признавайтесь,
Мої мишенята!..»

Присунулась ближче
Малеча лукава.
Що баба не скаже —
Усе їм цікаво.
Сидять коло неї,
Такі ж бистроокі,
І дивляться пильно
На зморшки глибокі,

На очі ласкаві,
Натруджені руки.
До баби в Каховку
Приїхали внуки!

НЕМА СПОЧИНКУ

Біжить, шумить Дніпро старий,
Хлюпоче в далечинь.
І каже сонце раз:

— Та стій!
Хоч ніч одну спочинь!

Це ж ти дротами струм женеш
Та носиш вантажі.
А може, ти втомився теж?
По щирості скажи!

І тут Дніпро як зашумить
На весь широкий світ!
— Течу я стільки вже століть,
Не знаю, скільки літ!

Носив я сотні кораблів
Усім вітрам на зло.
А щоб текти я не хотів —
Такого не було!

Коли б я хвилі зупинив,
Сказав би «Стійте!» їм,
То згасли б тисячі вогнів
На березі моїм.

І люди б скрикнули кругом,
Побачивши пільму:
— Рятуйте! Що таке з Дніпром?
Як допомогти йому?

І що ж мені — відпочивать,
Сховавшись в береги?!
Та я почав би висихать
Від сорому й нудьги!

Шепнуло сонце:
— Вибачай,

Коли такі діла!
Біжи, старий, та поспішай:
Робота ж немала!

Бурчить Дніпро:
— Спочить? Мені?

Про це навік забудь! —
Біжать по всіх світах вогні
Від нього в дальню путь!

НАРОДЖЕННЯ

Ніхто не знає і донині,
Коли у пільмі давніх літ
Струмок в болотяній долині
Уперше вихлюпнув на світ.

І, розливаючи озерце
Навкруг дзвінкого джерела,
Вода, мов кров з живого серця,
Уперше в травах потекла.

Тоді, продерши стежку в хащі,
Серед болотяних кущів,
Підповз помалу велет-ящір
І лапи в воду умочив.

Не знав струмок своєї сили,
Не знав, що десь там, у степах,
Йому вітри мостили схили
І скелі відступали шлях.

Струмок звивався у долині,
Світив на сонці сребром.

Він потече по Україні!
Він буде зватися Дніпром!

УНОЧІ

В далеч води котяться холодні,
Стеле осіннь вітряні дороги.
Уночі з дніпрові безодні
Сумно обзиваються пороги.

Стогнуть з дна глухими голосами:
«Скільки літ ми пінилися люто!
Кораблі жбурляли до нестями.
Через що ж тепер нас позабуто?»

Ненаситець скаржиться ревучий:
«З-між усіх я зловився найдужче.
З палуби моєї уздрівши кручі,
Лоцмани тремтіли невесипущі.

А колись прадавні мудрі люди,
Як пливли ладьями у негоду,
Мед-вино лили мені на груди,
Щире срібло сипали у воду.

Ще й благали, кожен як уміє:
— Є у нас, — казали, — жони й діти.
Не топи нас, лютий чорторию!
Дай у світі білому пожити!

І від смерті вимкнувшись, бувало,
Низько хвилям кланялись дніпровим.
...Все минуло, зникло і пропало:
Нас ніхто не згадує і словом.

Бо розливсь тепер Дніпро в просторі,
Заманулось морем стати діду.
Пароплави йдуть у тому морі,
А від нас немає там і сліду».

Ходить вітер тихою ходою,
Серед хвиль проорює дороги.
Уночі під темною водою
Ледве чути скажуться пороги.

ДНІПРО ШЕПОЧЕ

Пароплави плинуть серед ночі,
Вдалині шумлять херсонські плавні,
А Дніпро шепоче і шепоче,
Ніби роки згадує прадавні.

Бурмотить собі у вуса сиві,
Одкидає хвиль сріблясті шати.
На віку — немов на довгій ниві:
Стільки можна дідові згадати!

І пливуть ті спогади, як тіні.
Є між ними добрі і похмурі.
...Ось плескочуть весла в шумовинні,
Чорне море стогне проти бурі.

На судні вітрила не нап'ято,
А воно біжить у піні білій.
Це ж турецька каторга проклята:
Ой, то бранці стогнуть, а не хвилі!

В ланцюги важучі їх закуто —
Веслувати важко у закові.
За веслом сидить козак Васюта,
Уже й світ темніє козакові.

То його татарин збив стрілою,
Як в степу стояв він на сторожі.
І хита Васюта головою:
Сам собі повірити не може.

Він аж тричі рвав татарські пута,
Та спіймали кляті басурмани!
Тяжко били, катували люто,
Продали на каторгу в кайдани.

І горить козацьке вперте серце,
Підкоритись катові не хоче.
За облавком Чорне море б'ється,
Шумовинням забиває очі.

Досягає бризками до тучі,
А Васюті видиться в знесиллі:
То Дніпро вирує біля кручі!
То Дніпро гнівливо котить хвилі!

— Ти заграй, Славуто, на годину!
Розімчи, розбий галеру, буре! —
Раптом впав важкий нагай
на спину.
— Ти чого весло впустив, гяуре? ¹

ПОБРАТИМИ

Ой Махмуде, чорний, бородатий!
Ти, либонь, на розум небагатий:
Між невільниками ходиш стиха,
А не бачиш коло себе лиха.

Бо не чуть тобі, як опівночі
Веслярі приковані шепочуть.

Що один із них — козак із Січі,
А другий — Іван — козак із Дону.
Вже Івану смерть глядить у вічі:
Не втекти, не вирватись додому!

Ледве руки зводить він закуті,
До кісток сирицею обдерті:
— Побратиме, — шепотить Васюті, —
Хай хоч ти врятуєшся від смерті!

Я ключа ховаю у лахманах:
Відірвав у турчина од в'язки.
Одмикай, як здужаєш, кайдани
Та проси, козаче, в моря ласки!

Може, ще й поп'єш з Дніпра водиці,
А мені уже не пити з Дону...—
Вщухли в хмарах білі блискавиці,
Щось у хвилию хлюпнуло солону.

¹ Так турки й татари називали слов'ян.

Ой повійте, вітри низовії,
Угамуйте в морі чортоторії!
Степовії вітри та дніпрові,
Поможіть доплисти козакові!

Ще ж він, молод, в світі не нажився,
Ще братів залишив у неволі!
Сивий місяць з-поміж хмар пробився,
Ходять хвили, наче вівці в полі.

Йдуть і йдуть отари звідусюди:
Ані ліку в морі їм, ні впину.
Козакові забивають груди,
Підкидають в морі, мов билину.

Він уже насили воду горне,
Кожну мить чека собі загину.
Коли бачить — щось навпроти чорне:
То принесло море деревину.

Ухопивсь — полегшало на серці,
А ще смерть стоїть перед очима.
На одчай козак із морем б'ється,
Спомина свого побратима.

КОЗАКИ

То не гуси налетіли в плавні,
Не лебідки білі заячали —
То човнами козаки преславні
З синього дніпрового лиману
У широке море випливали.

Вже ген-ген залишився Славута,
Уже й хвиля хвилю перебила.
За човнами плескоту не чути,
Тільки весла зводяться, мов крила.

Кошовий в поході отаманить,
Козакам гукає на помості:

— Струсонем за бороду султана!
У Царгород завітаєм в гості!
Там гуляйте, братчики, до рана:
Хоч і трон з короною виносьте!

А чого попереду стерничий
Поглядає пильно з-під долоні?
Чути — чайки жалібно кигичуть:
Щось у морі мріється на всонні.

Враз байдак за хвилею полинув,
Веслярі ударили щосили.
Підпливли, побачили: людина!
Десятьма руками підхопили.

Не питали, зразу догадались:
«Це ж утік з неволі, неборака!»
Козаку в кайданах не стогналось,
А отут не витримав — заплакав.

Ворухнув заляклими руками,
Де від пут лишилися чорні рани.
...І мов грім загув над байдаками:
— Отаке нам чинять басурмани!

Як над братом стерпіти наругу —
Краще не вертатися додому!
— А веді нас, батьку, на катюгу! —
Козаки гукають кошовому.

Кошовий похмурим оком глянув
І махнув правицею без слова.
...Та й помчали розбивать кайдани! —
Тільки хвиля стелеться шовкова...

ПРАДІД

Могутній дуб, прадавній дуб
Стоїть побіля яру.
Розкинув свій листатий чуб,
Чолом торкає хмару.

Одвіку згорблене гілля,
Кора немов сталава.
У лісі дідові здаля
Вклоняються дерева.

А він про себе шепотить,
І шум біжить у вітті:
«Оце минуло п'ять століть,
Як я живу на світі!

Іще татари в давні дні
Пускали в мене стріли,
Хотіли знищити на пні,
Та тільки ж не зуміли.

А вже народ на січу мчав,
І, вирвавшись в долину,
Козак мурзу¹ рубав з плеча:
«А згинеш, вражий сину!»

І в цю війну я знав бої...
Гули джмелями кулі.
Розвідники в моїм гіллі
Ховались, мов зозулі.

¹ Мурза — татарський князь.

І, сівши верхи на суку,
Замурзаний хлопчисько
Слав партизанам вість таку:
«Пильуйте! Ворог близько!»

Як грім ударить з-поза хмар,
Мені ще й досі сниться:
Б'ють бомби. Вихриться пожар.
З плачем кружляють птиці.

Усе минуло.

Я живу.
Навколо бір та луки.
Шумлять крізь сутінь лісову
Мої гіллясті внуки.

Далеко рід мій стеле путь.
З лісів приходять вісті.
Вже і праправнуки встають
Бринять у першім листі.

Коли поглянеш з висоти —
Дубкам немає ліку.
Полям — цвісти. Борам — рости.
Щоб так було довіку!

СТОІТЬ ВЕРБА НАД КРУЧЕЮ...

Де в'ється шлях покручений
І гине десь в яру,
Гнучка верба над кручею
Вклоняється Дніпру.

Уся укрита шрамами
Ота верба стара.
Гілля її поламане,
Посічена кора.

Тремтять сучки розколені,
Струсивши листя мідь.
Копни лишень при корені —
Осколок забряжчить.

В ту давню ніч загравою
Кривавилась ріка.
В пітьмі над переправою
Громадились війська.

Хто пліт штовхав із силою,
Хто гнав човна з коси.
— Не бий їх, Дніпре, хвилию!
Легесенько неси!

Як бомба вирву вирис
І піде хтось на дно —
Він знов на волю вирине,
Пливтиме все одно.

А кулі поруч хвиськали,
Шукали міни ціль.
Та ось, труснувши бризками,
Солдат підвівся з хвиль.

По схилу збіг сипучому,
Задихавшись на мить,
Сказав вербі над кручею:
«От звідси будем бити!»

Згинався стовбур колесом
У сяйві злих ракет.
Всю ніч захриплим голосом
Татакав кулемет.

Його трошили мінами,
Його вогнем мели,
Але в Дніпро не скинули
І знищить не змогли.

Солдат не впав поранений:
Він буде жить та жить.
Верба, укрита шрамами,
Як пам'ятник стоїть...

ТАРАСОВЕ СЛОВО

Снились Тарасові в чорній неволі
Гори дніпрові високочолі,
Де сокорина, пухом припала,
Віти на воду порозпускала.

Снилась веселочка в тихі години,
Що позичає в плесі краплини.
Снився щоночі сивий Славута,
Вся Україна, горем закута.

Рідний народ його, битий і гнаний,
Як він устане, зірве кайдани,
І розкувавши руки могучі,
Панство несити скине із кручі.

Все, що наснилось, — пісня сказала.
Пісня пророча — правдою стала!
Цвітом повиті Тарасові гори.
Поле безмежне з вітром говорить.

Слово Тарасове струнами б'ється.
Ходить між люди — з серця до серця.
Ходить між люди, лине світами —
Так йому жити й жити віками,

Поки, як море, в срібній обнові
Б'ються об берег хвилі дніпрові!

СТЕЖКА В ГОРАХ

СТЕЖКА В ГОРАХ

Гори Татри в шапках білобоких
Сині тіні стелять по землі.
Тут колись в тривожні давні роки
Жив Ілліч у польському селі.

Він у бідній хатці-дерев'янці
Працював до ночі за столом.
Тут його півні будили вранці,
Сонце в шибку дихало теплом.

Ждав не раз він друзів у тривозі,
Хвилювавсь од щирої душі,
І до нього, змучені в дорозі,
Приїздили в дім товариші.

А було — втомившись працювати,
Ледве промінь ляже на траві,
Йшов Ілліч у гори мандрувати,
На високі кручі снігові.

Гомонів на луках з пастухами,
У золі картоплю з ними пік,
І вони услід йому зітхали:
«Отакий хороший чоловік!»

А тоді, забувши про утому,
Назбиравши в лузі різних трав,
Він вертався ввечері додому,
Биту стежку в присмерку шукав.

Налітали бурі звідусюди,
Не одну змітали в горах путь.
Але й досі в сивих Татрах люди
Іллічеву стежку бережуть.

Там, де сосни зводяться суворі,
Де в гіллі бринить пташиний спів,
На корі горять червоні зорі:
«Ось дивіться! Ленін тут ходив!»

І пісні про нього знають діти,
І казки складають пастухи.

Вічно в світі будуть пломеніти
Найдорожчі ленінські шляхи!

ВВЕЧЕРІ

Виглянув місяць із сивих туманів.
Вечір в кожусі бредє по снігу.
Слуха маленький Володя Ульянов
Нянину казку про бабу-ягу.

Мчить у погоню баба несити,
Хоче дитя упіймати мерщій.
Десь там у нетрях очищами світить
Брат її лютий — сивий Коццій.

Раптом Володя махає рукою,
Няні старенькій гукає в кутку:
— Зовсім не треба Коцея з Ягою!
Зовсім не хочу казку таку!

Де тільки злюще страшило зустріну —
Сам поборою його, геть прожену! —
...Слуха старенька няня хлопчину,
Гладить, зітхнувши, голівку ясну.

Довго Володі опівночі сниться,
Як утікають страховища злі.
...Стукають в шибку змерзлі синиці.
Ніч у кожусі бредє по землі...

ЛИСТ МАМІ

Чом сьогодні наша мама
Невесела і сумна?
Чи сердита наша мама?
Чи нездужає вона?
Не виходить із кімнати,
Сумно дивиться в вікно.
Певне, це листи од тата
Не приходили давно.
Він за ріками й лісами.
Там у них бої, бої...
Що ж мені зробить для мами?
Як розважити її?

Може, їй зробити кошик
Із пухнатих колючок?
Щоб стояв на шафі кошик,
Наче сірий їжачок.
Може, в нашому садочку
Їй каштанчиків набрать?
Поробить на кожнім очка
І носи намалювать?

Може, танк їй змайструвати?
Мама скаже: — Молодець! —
Осьде башта, ось гармати,
А на башті — прапорець.
Тільки б мама звеселіла,
Бо листів нема й нема.

От і зошит, і чорнило...
Напишу листа сама.
Кожну риску добре видно,
Цілих два рядки підряд:
«Не сумуй, мамусю рідна,
Тато вернеться назад».

ТАК І ЗНАЛА

Так і знала, так і знала,
Що потепліє весна.
Так і знала, так і знала,
Що скінчилася війна.

І, звичайно, я вгадала, —
Це вже зараз кожен зна.

Я чекала без упину,
З нетерпіння ледь жива,
Прислухалася годину:
Не говорить ще Москва?

Та нічого не почула,
Зажурилась і заснула.
Раптом чую уві сні —
Мама щось гука мені.
Обійма, цілує в ліжку:
— Доню, донечко, кінець!

Я схопила босоніжки
І пустилася в танець.

Ми із мамою гуляти
Вийшли в місто уночі.
В незнайомого солдата
Я сиділа на плечі.

А кругом вогні, пісні...
Мов приснилось це мені.
Ще такого не бувало...
Перемога — от вона!
Так і знала, так і знала,
Що скінчилася війна!

ЖИВ ХЛОПЧИК...

БІЙ

Жив хлопчик у селі Бурти
В не дуже давній час.
Він піонером був — як ти,
Ходив у п'ятий клас.

Вихрятий чубчик, як трава,
Острішки білих брів.
Любив читать. Любив співать.
Із хлопцями дружив.

Був піонерським ватажком,
Завзятим ланковим.
Отак і йшли літа біжком,
Та враз ударив грім!

Снаряди рвуться на ланах,
Вихрється дим пожеж.
Мов чорна смерть, прийшла війна:
Від неї не втечеш!

Звідкіль підкралася біда?
Звідкіль вона взялась?
Із двору нишком вигляда,
Не вірить ще Івась.

А вже з хрестами на броні
Йдуть танки через міст,
І з люка — справді, не вві сні! —
Зирнув живий фашист.

Стрибнув на шлях. Спокійно так
Потупав по землі.
Коли з-за хмари — шусть літак
З зорею на крилі.

Такий здавався він малий
У небі між заграє,
Та сміло кинувся у бій
І танки обстріляв.

Аж тут з хрестами літаки —
За нашим навздогін.
Напали враз, мов коршаки,
Іх п'ять, а він один.

І закружляли серед хмар.
Ось вибух... Чорний дим...
Літак з хрестом пірнає в яр,
Наш — падає за ним.

Це що? Біліє парашут!
Пливе, спадає вниз.
Здається, в поле.
Ні, не тут!
Кудись у хащу, в ліс!

Забув Івась про білий світ,
Мов птах, метнувся туди.
Він із воріт, а мати вслід:
— Ой синочку! Зажди!

У ЛІСІ

...Знайомі берести й сосна,
І дятел в кору б'є...
Навколо, бач, іде війна,
А він собі своє.

І раптом стогін вдалині
Озвався й наче зник.
Чи страшно стало там, чи ні —
Побіг Івась на крик.

Біжить, стає і знов біжить,
А в скронях аж гуде:
«Так, може, й тато десь лежить,
А я не знаю де».

От знову стогін... Ще раз... Ще...
І тіло на траві.
Лежить наш льотчик під кущем,
Обличчя все в крові.

Він хоче звестися мерщій,
А очі ще в імлі.

— Ти чий?

— Не бійтесь, дядю! Свій!

— Де німці?

— Вже в селі...

— Он як! Та тільки ж я не вмер!

Живий не здамся, ні!

Ти піонер?

— Так, піонер!

— Допоможи мені!

До наших якось доведи:

Не гинути ж дарма!

— Та що ви, дядечку! Куди?

У вас же й сил нема!

І саме тут згадав Іван
Про схованку одну.
Ховала, кажуть, партизан
Вона ще в ту війну.

Землянка, вирита на час,
А дах — з важких колод.
Івась там нишпорив не раз,
Шукаючи пригод.

— Це, дядю, в балці, де дубки,
Це зовсім поблизу!
Лягайте ось на ці гілки,
То я вас повезу.

І так Іван гілки зв'язав,
Немов до цього звик,
Немов поранених тягав
По лісі цілий вік.

Аж загула у скронях кров,
Як він тягар смикнув.
Спинався й знову далі йшов.
Хоч падав, а тягнув!

МАТИ Й СИН

Ходять надворі тіні,
Тиха іде година.
В темній нічній хатині
Мати прохає сина:

— Вдома побудь часинку!
Знову тікати хочеш?
Де ти блукаєш, синку,—
Матері серце точиш?

Вгледять фашисти в лісі —
Кулю пошлють у спину.
Синочку, схаменися!
Вб'ють тебе — я загину...

Тихо Івась сміється:
— Ну ж ви які, матусю!
Все вам таке здається,
Що вже і я боюся.

В лісі я рву кислоти,
Часом спіймаю пташку.—
...Взяв молоко з полиці,
Вилив тихцем у пляшку.

Корж у старій торбині
Зранку лежить в куточку.
Добре б іще із скрині
Чисту узять сорочку!

Зараз одна турбота —
Швидше б діждать світанку.
В ліс побіжить він потай,
В балці знайде землянку.

Все принесе, що треба.
Льотчик Микола гляне:
— Що б я робив без тебе,
Братуку мій Іване?

ВТЕЧА

Місяць проклав доріжку:
Стань і тікай із хати!
Звівся Івась у ліжку:
— Ой, коли б не проспати!

Ніч за віконцем тоне,
Сіро стає на ганку.

...Вийде він на світанні,
Вернеться ще до ранку.

В сінцях торбину взяти,
Батьків піджак на плечі.
Сонно зітхнула мати.
— Ні! Не почує втечі!

Вибіг Івасик босий.
Холодно як у світі!
Трави у сивих росах
Наче морозом вкриті.

...Ще перейти дорогу,
Ще перебігти поле!
Хутко жене тривога,
Просто у серце коле.

Так воно лунко б'ється,
Стука все голосніше.
Ой, це ж не стукіт серця —
Гуркіт важкий у тиші!

Десь у кущах ліщини
Біла пробилась смуга.
Чути — ідуть машини.
Пихка одна і друга.

Постріл — і понад шляхом
Жовте знялося світло,
Серце сіпнувши страхом,
Раптом вгорі розквітло.

Так, мов зирнуло зблизька
Око чпесь вороже.
Бачить — стоїть хлопчисько,
З місця зійти не може.

Мабуть, це мчать фашисти,
Так, як казала мати.
Що ж їм у пащу лізти,
А чи назад тікати?

Тільки ж тікати зараз —
Друга лишить самого.
Він і не зна, що сталося,
Він ще не зна нічого!

Схоплять його солдати,
Ранені скрутять руки,
Будуть прикладом гнати,
Будуть тягти на муки.

...Скрикнули сонні галки,
Променем злим облиті.
Кинувсь Івась до балки,
Все позабувши в світі.

ЗУСТРІЧ

Таке, буває, уві сні
Примариться тривожно:
Ідеш — а шлях тіка з-під ніг,
Ніяк дійти не можна.

Біжить стежиною Івась
Все глибше й глибше в нетрі,
А стежка наче простяглась
На сотні кілометрів.

До балки б вибігти мерщій,
А там — неначе вдома.
І раптом просто в груди «стій!»
Ударило, мов громом.

Спинись, Іване, не тікай!
Діла твої пропащі...
Солдати й з ними поліцай
Назустріч вийшли з хащі.

І вже — диви — якийсь чужак
В обличчя заглядає.
«Куди біжиш, хлопчино, так?» —
По-нашому питає.

Іван обіруч торбу стис,
Розгублений до краю.
— У нас втекла корова в ліс,
То я її шукаю.

Така із латкою, руда...
Вовки ще можуть з'їсти... —
І раптом змовк.

Прийшла біда:
Кругом стоять фашисти!

А поліцай, продажний гад,
Ногою кущик топче.
— Ой, щось говориш ти невлад!
Ой, щось ти брешеш, хлопче!

До партизанів дременув?
Ану, признайся, безштаньку!

Іван спідлоба позирнув,
Та як не крикне:
«Ма-а-анько!»

І раптом десь у лісі: «Му-у-у!» —
 Чиясь чужа корова.
 Мов відгукнулася йому, —
 Хай буде вік здорова!

Івась у лемент:
 — Ой, пустіть! —
 Побіг, знайшов полянку.
 Стоїть, голубонька, стоїть,
 Рече на всю горлянку.

Ще й так тужливо погляда,
 Мов хоче крикнута: «Пробі!»
 І що б ви думали — руда!
 Із латкою на лобі!

Налигач зачепивсь за пень,
 Аж їй ступить несила.
 Стоїть, напевне, другий день,
 Бо геть траву об'їла.

І як же вчасно ти знайшлось,
 Руде, рогате диво!

...Не стій, Іване, думай щось!
 Чекати неможливо!

Хвилини йдуть, минає час.
 Як попередить друга?
 Не пощастило перший раз —
 Проб'юсь до нього вдруге!

Вже золотіє в небі жар,
 Зоря згорає рання.
 — Ану, руда, ходімо в яр
 Удвох, для маскування!

ПІСНЯ

Тільки ж так поволі
Тупа рятівниця.
То щось нюшить долі,
То скубе травицю.

В грудях серце в'яне:
Чи дійти ж удасться?
Не дійдеш, Іване,
Бо немає щастя!

Чути шелест листя,
Чуть чужую мову.
Це ж тебе фашисти
Перестріли знову.

Вже тікати годі.
Невесела справа!
Той чужак підходить,
Погляда ласкаво.

— А скажи, козаче,
Де у яр дорога?
Чи в яру не бачив
Ти когось чужого?

Десь там є землянка —
Ти повинен знати.
Покажи нам стежку,
Щоб пройшли солдати.

Поліцай докинув,
Мов проїхав возом:
— Слухай нас, хлопчино,
Коли маєш розум!

Кинь свою прибуду,
Та й ходім до балки,
А тікати будеш —
Покуштуєш палки!

Можна й кулю в лоба:
В нас коротка мова! —
Зціпив зуби хлопець,
Сполотнів раптово.

Прив'язав рудую
До сухого дуба.
— Поки знов прийду я —
Напасайся, люба!

І повів солдатів,
Заспівавши стиха,
Мов — чому, не знати —
Геть позбувся лиха.

Там обломить гілку,
Там зірве брусницю.
Перекривить білку,
Нажене синицю.

Пролетить сорока —
Він услід скрекоче.
А за кілька кроків
Солдатня тупоче.

Йде Івась, петляє,
Німців далі кличе.
«Утікай, Нечаю!»
Сам собі мугиче.

І чого ця пісня
Аж тепер згадалась?
Може, тим, що з татом
У бору співалась.

Як Нечай кружляє
У корчмі горілку,
Глянув у віконце —
Вороги на ринку!

А йому гукають
Запорожці з гаю:
— Витягай шаблюку!
Утікай, Нечаю!

От горбок і другий,
Буде третій швидко.
За горбком — яруга,
Хоч її не видно.

І тоді струною
Забриніла пісня,
Попливла луною,
Мов їй стало тісно.

І по всьому гаю,
З краю і до краю
Покотилось дзвінко:
«Утікай, Нечаю!»

Це Іван співає,
Скільки в грудях сили.
Він виводить лунко,
Аж набрякли жили:

— Утікай, Нечаю!
Вороги довкола! —
А тоді з одчаю:
— Утікай, Миколо!

Ніби покрик птиці
Забринів тужливо.
Іззирнулися німці,
Заніміли з дива.

Полідай з прокльоном
Наздогнав хлопчину.
З усього розгону
Впав приклад на спину.

* * *

Зростає біль десь в глибині,
Пливе в очах пітьма.
— Чи він, Іван, живий, чи ні?
А німці де? Нема!

Чиє лице в імлі хисткій
Таке смутне, смутне?
— Вставай, вставай, браточок мій!
Ти врятував мене!

Як я твоє «тікай» почув,
Втекти у хашу встиг.

...Іван рукою ворухнув,
Не чує рук і ніг.

Здригнувся льотчик: — О! Не вмер!

Живем, виходить, знов!
Ану ж, вставай мені тепер!
Зітри з обличчя кров!

Підвівсь Іван, аж скрикнув: «Ох!»
А той:

— Ступни як слід!
Я проведу, ходімо вдвох!

— А ви ж куди?
— На схід!

Піду собі — де ніч, де день,
Знайду до фронту путь.
Не можу більш лежать, як пень,
Чекати, що уб'ють!

Зітхнув на це, мовчить Іван,
Ще біль у голові.
Та він іде, мов крізь туман,
Чогось шука в траві.

Знайшов торбину під пеньком.
— Візьміть, Миколо, ось!
Тут корж і пляшка з молоком:
Воно не розлилось!

Жив хлопчик в темні дні пожеж,
В недобрі дні війни.
Коли свій галстук одягнеш,
Про нього спом'яни!

ЗЕНІТНИЦЯ

*Пам'яті Наді Богомолової — дівчини-зеніт-
ниці, що загинула, захищаючи підступи
до Києва од фашистських літаків, навесні
1944-го року.*

На горі Батиєвій
Хмара вогняна.
Ще тривожно в Києві,
Ще іде війна.

Налітає з заходу
Сотня літаків,
Прямо над Глевахою —
І на Васильків.

Долі річка світиться,
І пісок, мов сіль.
На посту зенітниця
Виглядає ціль.

Бачить — млою заткано
Піднебесну путь.
Чорними дев'ятками
«Юнкерси» ідуть.

Креслять неба олово
В тиші вогневій.
Надя Богомолова
Починає бій.

Враз літак спалахує,
Стеле диму стяг,
Десь аж за Глевахою
Падає на шлях.

І лихою бурею
Заступивши світ,
«Юнкерси» обурено
Уривають літ.

Налітають хмарою,
Сіючи вогонь.

Кулемет розжарено —
Не однять долонь.

Кров туманить голову,
Наче уві сні.
— Надя Богомолова!
Вистойш чи ні?..

Всесвіт каламутиться,
Пада шкереберть.
Чорним круком крутиться
Над тобою смерть.

Бий її, мов блискавка!
Зрізуй на льоту!
Кулемет випримує
Ствожку золоту.

Знов у небі димному
Спалахнув літак.
...Та вже бомба гримнула —
Не звестись ніяк.

Ще востаннє свиснули
Кулі по траві.
Ще гашетку стиснули
Руки неживі...

.

Ясно сонце світиться
Мерхне димний слід.
Дівчина-зенітниця —
Вісімнадцять літ!

Пада листя з шерехом
На обличчя їй.
Десь за дальнім берегом
Догорає бій...

ХТО ТО?

ПЕРШИЙ ДЕНЬ

Що за диво сталось в нашім місті?
Йдуть до школи квіти пишнолисті.

Поспішають айстри та нагідки,
Тільки квітка хилиться до квітки.

Дріботять жоржини і левкої:
Ви юрби не бачили такої.

Поставали біля школи в пари,
Зайняли навколо тротуари.

І говорить айстра до жоржини:
— От уже й дзвінок за дві хвилини.

А ромен всміхається красолі:
— Правда ж, добре вчитися у школі?

...Та хіба сміятись вміють квіти?
Ні питать не вміють, ні ходити.

Не садок розцвівся тут, не грядка —
Біля школи хлопчики й дівчатка.

Це вони прийшли сюди з квітками,
Бо сьогодні стали школярами.

ХЛОПЧИК І ВІТЕР

Чи то я недбалий?
Чи то я ледачий?
Оце задали нам
Чотири задачі.

Чотири задачі
Й письмо на додачу.
І вже я навколо
Нічого не бачу.

Та поки списав я
Чотири рядочки,
В дворі задзвеніли
Весняні струмочки.

В калюжі під тином
Заблискали бульки,
Зронули краплини
Веселі бурульки.

І вітер з розгону
Влетів до кімнати:
— Та доки ж сидіти?
Та доки писати?

Не буду я слухать
Цю пісню весняну:
Хай линуть краплини,
Я навіть не гляну.

Не буду зважати
На їхню говірку.
Я дав собі слово
Одержать п'ятірку!

ХТО ТО?

На носі чорнило,
На шапці чорнило —
Немов їх чорнильним дощем покропило.
На кожній долоні

написано: «Юра».

Скажіть, вам не стрівся такий замазура?

Біжить, підкидає він сумку з книжками,
А сумкою бився оце з хлопчачками.
Та тільки устиг замахнутись щосили —
Під ноги хлоп'ятам книжки полетіли.

Всіма сторінками сплеснули від ляку:
— Ой, хто угамує цього розбишаку?

У класі сидить він розвісивши вуха,
Того не дочує, а те не дослуха.
Учитель показує Волгу на карті,
А він вимальовує «Волгу» — на парті.
Учитель диктує задачу про поїзд,
А наш замазура записує:

«Пояс!»

Та ще ображається потім:
— Дивіться!

Чого за контрольну мені одиниця? —
А в зошиті в нього — мов курка блукала.
Ще й лапками кожну сторінку торкала.
І що там таке — не вчитаєш нічого.
Скажіть — ви не бачили хлопця такого?
Чи, може, когось, хто у вас на прикметі,
Ви зараз у цім упізнали портреті?
Коли він вам справді знайомий в лице —
Ми, просимо нам написати про це!

ЗАБУДЬКО

Як мені ходить до класу?
Як мені на світі жить?
Що не скажуть, я відразу
Забуваю в тую ж мить.

Дав задачу нам учитель,
Я забув її — хоч плач.
Став шукати, став лічити —
Перебрав аж п'ять задач.

Не спочину я ніколи,
Бо роблю все навпаки:
Задають про суходоли —
Я читаю про річки.

Мама каже: «Треба вузлик
На хустинці зав'язать».
Зав'язав я вузлик, друзі,
І забув хустинку взять.

Помилку роблю — без ліку.
Як же так у світі жить?
Хто знайде від цього ліки,
Дуже прошу — допоможіть!

БАЗІКА

Скільки в світі є базік,
Дуже бистрих на язик,
Та вже наша Катерина —
Це базіка із базік!

Ми їй кажем:

— Катре, що це?!
Прикусила б язика! —
Теревенить на уроці,
На перерві не змовка.

Що робила цілий ранок,
Що принесла на сніданок,
Як дивилася в вікно,
Що побачила в кіно...
Каже вчитель:

— Що за галас? —

Каже вчитель:

— Вийди зараз!

Працювати дай усім! —
Катря зовсім не злякалась:
— Хай я потім розповім!

Як базіку лікувати?
Чи тікати, чи гукати:
«Балачки спини свої!»
Як базіку лікувати?
А не слухати її!

ПРО КНИЖКУ

Книжка скаржилась Мар'яні:
— Я у тебе не в пошані.
Звідкіля це на мені
Плями сині та масні?

Подивися, от сторінка:
Намальована хатинка,
Під хатиною — маля,
І написано: «Це я».

А за дві сторінки далі —
Різні звірі небували:
Сині, жовті та рябі,
Що й не снилося тобі.

Люди кажуть: — Ой, чия ти?!
Як тебе тепер читати?
Скільки ми читали книг,
А не бачили таких!

ТИХЕНЬКА ДІВЧИНКА

Чого це на мене так сердяться в школі?
Тож я не чіпаю нікого ніколи.
Ні з ким не сварюся, сиджу собі тихо,
А з цього виходить одне тільки лихо.
Оце я сказала — така в мене звичка, —
Що в Галі, як мишачий хвостик, косичка.
Що в Каті спідничка — неначе з рогожі,
Та ще й черевички на човники схожі.
Що в Тані волосся нечесане досі,
Що очі в Мар'янки маленькі та косі,
Що в зошиті в Лесі самі тільки плями:
Напевне, бруднючими пише руками.
Я ж правду кажу їм... І що тут такого?
Тож я не чіпаю нікого нікого.
Сиджу собі тихо і в школі, і вдома,
І чом вони сердяться всі — невідомо!

ЧУДЕСНИЙ САД

Кажуть, наче біля школи є один чудесний сад.
Там до сонця тягне вуса кучерявий виноград.
Стиглі груші соковиті так і просять: подивись!

Жовті яблука на вітті наче медом налились.
Там таке є, кажуть, диво, що відразу й не збагнуть.
Золоті й червоні сливи на однім гіллі ростуть.
Мов горіх, висять черешні, що аж ломляться гілки.
І, напевне ж, не тутешні роблять там садівники.
Тільки зайдеш — примічай-но всі дива неznані ті.
Там робота незвичайна, хазяї там не прості.
...Справді, лиш ти пройдеш полем і по стежці ступиш
крок,

То побачиш біля школи молодесенький садок.
А у нім працюють друзі — ще таких не бачив світ.
Десятьом із них тринадцять, а одному десять літ.
Щоки круглі і рум'яні, пальці в глині та землі.
Аж на шию солом'яні позсувалися брилі.
Йде робота галасливо — тільки й чути сміх і спів:
— Я торік садив цю сливу! Ти цю яблуню садив! —
Дуже гарно тут робити, знати кожне деревце.
Молоденьких вишень віти їх торкають за лице.
Поруч слива невисока їм шепоче, як жива,
Що вона солодким соком першу сливу налива.
Перше яблуко червоне тягне яблунька до них:
— Ось візьміть його в долоню — ви й не бачили таких!
Їх тут буде — не злічити! — що лягатимуть гілки. —
Та глядіть, іде учитель: — Добрий день, садівники! —
І, всміхнувшись, мружить око. — Отака ж кругом
краса!

Хай мине ще зо два роки — будуть щирі чудеса! —
І на мить хлоп'ята бачать: все навколо ожива.
На очах у них неначе підростають дерева.
Груші сиплються рум'яні, пахнуть яблука вгорі.
Люди прийдуть і поглянуть: — От спасибі, школярі! —
І заплівшись біля школи, хилить грона виноград,
І цвіте земля навколо, мов лункий зелений сад.

ТОВАРИШІ

Лягав сніжок, як білий мох,
Мела й мела завійка.
Із школи йшли додому вдвох
Володя і Андрійко.

В обличчя снігом вітер бив,
Сердито скуб за вуха.
Один із друзів говорив,
А другий більше слухав.

— У мене тайна є одна,—
Сказав дружок Андрію,—
Ніхто у світі ще не зна,
Про що я зараз мрію!

Це будеш знати тільки ти,
Звичайно, по секрету:
Мені так хочеться знайти
Якусь нову планету!

І що за люди там живуть,
Весь час мене цікавить.
Я із Землі подамся в путь
І не злякаюсь навіть!

Тут крик із парку долетів
Такий дзвінкоголосий:
На стежці двоє хлопчаків
Дівча скубли за коси.

Умить спинилися друзки,
Урвалися розмови.
Андрійко стиснув кулаки,
Володя зморщив брови

І смик Андрія за рукав:
— Ти знаєш що, Андрійку?
А я б тут краще не стояв:
Ще встрянемо у бійку!

Не балакучий був Андрій,
Не говіркий, як Вова.
Він просто кинувся у бій,
Не мовивши ні слова.

ВИСТАВА

Увага! Увага!
Сьогодні вистава.
Приходьте дивитись
Коли вам цікаво.

У нашому залі
Театр жовтенят
Заграє «Про вовка
І сім козенят».

Уже в усій школі
Гудуть коридори,
У другому класі
Зібрались актори.

І раптом на вовка
Коза нападає:
— З таким ненажерою
Просто біда!

Морозива нащо
Наївся в обід?
Тепер не зумієш
Гарчати як слід!

А вовк розгубився,
Злякався на мить
І раптом розсердивсь
Та як загарчить!

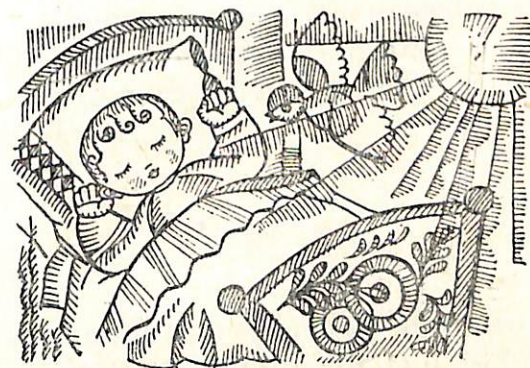
В кутку козенята
Пищать потихеньку:
— Тікай собі, вовче! —
Покличемо неньку!

І тут з переляку —
Ви чули таке? —
Забули, як треба
Кричать «ме-ке-ке!».

Аж ось козенятам
Козі та вовкові
Гукає вожатий:
— Уже ви готові?

За кілька хвилин
Розпочиється вистава.
Приходьте дивитись,
Якщо вам цікаво!

ТУП-ТУП

ТУП-ТУП

Котик біга ніжками —
Диб-диб.
Коник теж он бришкає —
Стриб-стриб!
Ну, а в тебе, бачиш, ніжки
Щось не ходять анітрішки.
Ти ступни отак, як киця!
А Оксаночка боїться.
Ти тікай, тікай, коток!
Од сестрички у куток!
Покотися під стілець,
Бистрий м'ячик-стрибунець!
Тут Оксаночка зирнула,
Ручки витягла й ступнула.
За м'ячиком, за котком,
Що вистрибує кругом, —
Туп!

СИНІЧКА

Прилетіла знадвору синичка,
Зазирає Сергійкові в личко.

Почала Сергійка будити:
— Ой, не спи, Сергійку, не спи ти!

Ось послухай мою пораду:
Побіжи за мною до саду!

Там я буду від тебе тікати,
А ти будеш на мене гукати:

«Ой, яка ти, синичко, яка ти!
Я вже хочу тебе спіймати».

— Не буди, синичко, Сергія!
Він ще бігати зовсім не вміє.

Говорити не вміє словами,
Він ще тільки сміється до мамі.

СВАРКА

Рано-вранці за дрібнички
Посварились дві сестрички.
— Не чіпай моєї книжки!
Не бери ведмедя Мишки!
— Віддавай мій олівець,
Що поламаний кінець!
І шматок отої стрічки,
І лялькові черевички.
В мій куточок не ходи!
Ми у сварці назавжди! —
Посідали по кутках,
Надулися — глянуть страх!
А надворі дощ і вітер,
Дуже сумно так сидіти!
Де не глянеш — скрізь краплинки,
Навіть просвітку нема.
...Почекали дві хвилини,
Обернулись крадькома.
Вдвох одразу обернулись,
Не хотіли — а всміхнулись.
Що за гра на самоті?
Вже й ляльки якісь не ті...
І, забувши всі дрібнички,
Помирились дві сестрички.

ЦОКОТУХИ

Що за гомін, що за цокіт
Чути в нашому дворі?
Може, раптом дві сороки
Посварились угорі?

Може, десь уздрівши кішку,
Величезну і страшну,
Дві синички невеличкі
Розкричались на тину?

Чи в горобчиків на ганку
Бійка сталась голосна?
Ні, це Галя і Оксанка
Розмовляють край вікна!

У ДВОРІ

Сніжок сьогодні сиплеться,
Кружляє угорі.
У нас маленька дівчинка
Гуляє у дворі.

По білій стежці тупає
З лопаткою в руках,
Ведмедика пухнатою
Катає в саночках.

Тут раптом хлопці вибігли, —
Такий почався бій!
Аж зовсім зникла дівчинка
У хмарі сніговій.

Злякалася малесенька,
З усіх побігла ніг,
За камінь зачепилася
І впала прямо в сніг.

Згубила і ведмедика,
І саночки свої...
А хлопці снігом кидають,
Засипали її.

Сидить і плаче дівчинка,
Сніжинки на щоці,
Колючий сніг виблискує
На сірім комірці.

Тут я до неї кинувся,
На руки підхопив,
— Невже ж то вам не соромно! —
Гукнув на хлопчаків.

І став я потім дівчинку
Катати в саночках,
Засніжену, заплакану,
З ведмедиком в руках.

ТАЙНА

А у мене новина:
В мене тайна є одна!

А яка у мене тайна —
Я нікому не скажу.
От лиш Галочці, звичайно, —
Я із Галею дружу.

Тільки я скажу потому:
— Не кажи, гляди, нікому,
А розкажеш хоч комусь,
Я з тобою роздружусь.

Раптом ранком біля ганку
Зустрічаю я Тетянку.
Щось не терпиться мені:
Чи сказати їй, чи ні?

Я скажу лиш наодинці:
— Не кажи про це Маринці,
Бо Маринка наша все,
Як сорока, рознесе.

Бачу Катю — теж подружка.
Чи шепнути їй на вушко?
Чи сказати хоч слівце,
Щоб ніхто не знав про це?

Тільки що то? Вір не вір,
Знає тайну цілий двір.
Як це сталось? Чисте диво!
Отака я нещаслива!

СЕСТРА І БРАТ

— Не пиши, Андрійку, в ліжку!
Не заводь своїх пісень!
Тихий будь такий, як мишка,
Бо сьогодні — мамин день.

Бачиш, ось малюнок в рамі,
В банці квіти голубі.
Це дарунок нашій мамі!
Зрозуміло це тобі?

Треба ще прибрать кімнату, —
Каже так Галинка брату. —
Ось конячка, ось ведмідь!
Я піду, а ти посидь!

Та Андрійку тільки рік,
Він ще слухатись не звик.
І без Галі на підлогу
Він умить знайшов дорогу.

Вліз під стіл у ту ж хвилину
І смикнув за скатертину.
На підлогу банка — брязь!
Зразу річка розлилась.

Вбігла Галя: «Ох ти ж лихо!»
Під поріг течуть струмки.
І сидить Андрійко тихо,
Вибира з води квітки.

— Ой Андрійку ти, Андрій!
Ти безсовісний такий!
Що ж це мама скаже нам?
Зараз я тобі задам!

А «безсовісний» Андрій
Рученята тягне їй.

Ну і як його лякати,
Отакого малюка?
Шльопанця гарненько дати?
Не здійсмається рука.

— Віддавай, ледащо, квіти,
Та ходімо личко мити.
Чуєш — мама вже на сходах. —
Дзвонить дзвоник —
дзень-дзелень!

Отака була пригода
В березневий гарний день.

ЇЖАК

Ми ходили по долині
Між ромашок-зірочок,
Ми принесли у хустині
Сто сердитих колючок.

Сто сердитих колючок —
Це такий наш їжачок.

Частували молоком,
Він згортається клубком.
Принесли йому жуків —
І дивитись не схотів.

Показать його просили —
Що це в нього: хвіст чи ніс?
Він наївжився щосили
І під кошика заліз.

Ну, не хочеш — і не треба!
І не глянемо на тебе.
Він до вечора сидів,
Показатись не хотів.

Із газети впав листок
Біля стільчика в куток.
Тільки раптом — скік-поскік!
Цей листок кудись утік.

Впала мамина хустина,
Біля кошика лягла.
І хустина, мов пір'їна,
По підлозі попливла.

Ой, лови! Ой, лови!
Ходять речі, як живі.

Упіймали ми хустину.
— Ти не будь така швидка! —
Розгорнули ми хустину
І узділи — їжака!

От їжак-їжачок,
Сто сердитих колючок!

ЩО ТУТ БУЛО...

Що тут було?
Бур'ян, як ліс,
Та ще будяк колючий ріс,
Та дерези густі кущі,
Та грязь, коли ішли дощі, —
А більш нічого не було!

А хто ж тут жив?
Самі коти
Гасали скрізь до темноти.
І потім, як настане ніч,
Над чагарями плакав сич —
Собі шукав дупло.

Де ж зараз ділись чагарі?
Стоїть на тому пустирі
Хороший, світлий дім,
Мов з-під землі, за ним услід
Росте сусід і ще сусід,
Бо тут не тісно їм.

А далі — тільки оком кинь!
Біжать будинки в далечінь,
Зростають день за днем.

Вже є тут грядки для квіток.
Шепоче листячком садок.
Отут і ми живем!

НОВАЧОК

У садок з'явився новачок,
Він прийшов у групу — і мовчок!
Оченята в нього повні сліз.
Він стоїть, в куток уткнувши ніс.
Ми хотіли втішити його.
Ми йому сказали: — Ти чого?
Нащо так стояти у кутку?
Краще з нами сядь на килимку!
Ми збудуєм дім такий, як наш,
Для машин поставимо гараж. —
Та не хоче й глянути Тарас.
Він стоїть і сердиться на нас.
Ми такі — сказали і взялись!
Вже у нас і стіни підвелись.
П'ять шоферів їдуть і гудуть,
На машинах цеглу нам везуть.
Буде дім за декілька хвилин,
Потім ще збудуємо один!
Скільки можна сердитись на всіх?
Хлипнув ще Тарасик і затих.
Кулачком мерщій обтер сльозу.
— Можна, я вам цеглу привезу?

САШКО-ШАХТАР

У новім високім домі
Проживає п'ятий рік
Вам, напевне, не знайомий
Роботящий чоловік.

В нього дуже бистрі очі,
Все на світі вміє він.
Може дім, коли захоче,
Збудувать за п'ять хвилин.

Дуже гарний дім — дивіться!
Деревця кругом ростуть.
В домі братик і сестриця
Разом з мамою живуть.

Осьде — гляньте! — їх кімната:
Два віконечка вгорі.
А оце іде їх тато
З шахти рано — на зорі.

Тата ждуть з роботи діти,
Вибігають зустрічать...
«Треба хату ще зробити,
Щоб було де працювать».

Майстер наш усе змайструє,
Із таким не пропадеш:
Сам майструє, сам збудує,
Сам у шахту піде теж.

Буде лампочка-карбідка
В нього блимати в руці.
Всі питають: — Хто це? Звідки
Отакі в нас молодці?

Осьде він у кліть заходить,
Машиніст дзвінок дає:
— Іде вниз Сашко Пригода!
Відійдіть-но, хто там є!..

Мчить Сашко, мов блискавиця,
Вниз, під землю, з висоти.
Він роботи не боїться,
Не боїться темноти.

З-під землі не видно неба,
Під землею скрізь пільма,
Та пройде шахтар де треба,
Хоч там сонця і нема.

Мчать вагончики з рудою,
Іскри блискають вгорі.
Цю руду отут, в забої,
Добувають шахтарі.

Стріне там Сашка бригада,
Бригадир гукне: — Здоров!
Ми тебе приймаєм радо,
Якщо ти до нас прийшов!

Коли ти до праці скорий,
Коли справжній ти шахтар,
То руди насиплем гори,
Цілі гори, аж до хмар!

А тоді з руди залізо
Зроблять гарне і міцне.
Робітник залізо візьме
І про тебе спом'яне...

Сталевар наварить сталі
І попросить на ходу:
«Ти працой, Сашко, і далі!
Ти давай, давай руду!»

...Буде так по цьому слові
Тільки десь за кілька літ,
Бо ще нашому Сашкові
Треба вирости як слід.

А тепер, у ці хвилини,
Із хлоп'ятками в садку
Робить шахту він із глини,
Величезну — ось таку!

Посадили й сад навпроти.
Справам все нема кінця...

Прийде тато із роботи,
Усміхнеться:
— Молодця!

Ти у нас шахтар завзятий! —
Так Сашка похвалить він. —
Підемо разом працювати,
Люди скажуть:
«В батька син!»

ОДНА СІМ'Я

Стоїть в саду великий дім,
Веселий дім,
Шумливий дім,
А що за гамір в домі тім, —
Вам навіть не вгадати.

Хто там за вікнами кричить,
Пищить, гукає, цвірінчить,
Мов сто птахів надвечір
На дереві щебече?

Можливо, щиглики, шпаки
Чи ще крикливіші пташки,
Нам зовсім не знайомі,
Живуть у цьому домі?

Але ж відомо, що в пташок
Нема штанців і пелюшок,
І кожен знає, що в пташок
Немає зовсім іграшок!

Кому ж це сушать пелюшки?
Кому приносять іграшки?

У домі цім нема птахів, —
У нім живе малеча,
Сто малюків, а не шпаків
За вікнами щебече.

Один ще в ліжечку лежить,
А другий став на ніжки —
Ступнув, упав, полежав мить
І знову диба пішки...

Такий тут писк, такий тут спів —
Не треба й соловейка!
Аж сто сестричок і братів —
Чималенька сімейка!

Повинні в рідній жити сім'ї
Усі як є малята.
Вони ж не виростуть самі,
Без мами і без тата,

Бо хто подбає про маля,
Понестить і зогріє,
Коли воно ще немовля,
Нічого ще не вміє?

А от у наших малюків
Було велике горе:
Не стало в декого батьків
Чи мами дуже хворі...

Та для малих цей світлий дім,
І тут вони зростають в нім,
Живуть усі в одній сім'ї,
Завжди у затишку й теплі.

Вони — сестрички і брати,
І тут їм хороше рости!

З ляльками гарний грузовик
В кутку побачив Вова,
І хоч ходити ще не звик,
Вперед ступив раптово.

Вхопив машину й возить скрізь.
Катає на підлозі,
Шофером буде він колись,
Поїде по дорозі.

Проїде тисячі шляхів,
Яким кінця немає...
А як машину вперше вів,
Нізащо не згадає.

А осьде знамениті
Матроси, кращі в світі,
Вони пускають зараз
Кораблики в кориті.

Оцей кораблик — Віті,
А той кораблик — Борі,
Кораблики в кориті
Пливуть, неначе в морі.

Бо це матроси вмілі
І навіть дуже смілі:
Самі здійсмають бурі,
Самі збивають хвилі!

А осьде, бачите, ходить
Навчається малеча
І, хоч не вміє говорити,
По-своєму щебече.

Вони всі потім підростуть
І підуть працювати,
Машини в небі поведуть,
Робитимуть верстати...

Але тепер оцей пілот
Ще власну ніжку тягне в рот,
І сам не знає він, чому
Так зараз весело йому.

А Галя вперше сіла,
Сказала перше слово,
Вона уже хворіла,
Та зараз вже здорова.

Її цілує няня:
— Моя ж ти говорушко! —
Дві вишеньки рум'яні
Чіпляє їй на вушко.

До Галі старші діти
Приходять поодинці,
В садочку рвуть їй квіти,
Приносять їй гостинці.

Сміється Галя дзвінко,
Від сонечка рожева.
— Здорова будь, Галинко! —
В садку шумлять дерева.

А цей садок — красивий.
А цей садок — не простий:
У ньому вишні й сливи
З дітей завбільшки зростом.

З заводу комсомольці
Сюди недавно вийшли,
Вони гуртом на сонці
Садили сливи й вишні.

— Глядіть, не засихайте!
Ростіть високі й пишні!
У сонячну погоду
Давайте прохолоду

Та ягоди чудові,
Солодкі, як медові,
Приносьте нашим дітям,
Щоб вирости здорові!

І от ростуть на пустирі
Дерева і травичка,
І перші ягідки вгорі
Червоні криють личка.

Для малюків цей сад і дім,
Вони живуть в родині,
А як зростуть — трудом своїм
Віддячать Батьківщині.

ТВОЇ КАЗКИ

ПРО ВЕДМЕДИКА

Де шумить сосна крислата
Край дзвінкого джерела,
Там ведмедиця кудлата
Із малятами жила.

Двоє менших ведмежаток
Ще й ведмедик — старший брат.
І любила дуже мати
Неслухняних ведмежат.

Умивала на полянці,
В ліс по ягоди вела,
Частувала медом вранці
Із бджолиного дупла.

Вчила з дуба кору дерти,
У пеньках шукать жуків.
Тільки старший був упертий,
Слухатъ зовсім не хотів.

Кривдив братиків маленьких.
«Краще б я тут був один!»
І завжди зітхала ненька:
— Отакий недобрий син!

Як ти будеш жити в світі? —
Та ведмедик не вгавав
І на всі слова сердиті
Тільки лапою махав.

Ще й хвалився: — Я вже добре
Знаю хащу лісову!
Я великий! Я хоробрий!
Сам, як схочу, проживу!

*

Чого то у лісі
Регочуть сороки?
Чого то зайчата
Вхопилися в боки?

Чого то од сміху
Аж пада лисиця?
— Оце так невдаха!
Дивіться! Дивіться!

По лісу ведмедик
Бреде-шкутильгає.
Нема йому щастя
І долі немає.

Хотів у ярузі
Струмок загатити,
Щоб потім всю рибку
В ставку половити.

Намірився з кручі
Зіпхнути колоду,
Та й сам обірвався,
Шубовснув у воду.

Чиюсь під корчами
Побачив комору,
Як носа засунув —
Підскочив угору.

Іжак нашорошивсь,
Як тупне щосили!
— Не лізьте, будь ласка,
Куди не просили!

Ще й білка із гілки
Поглянула скоса,
Зірвала дві шишки,
Поцілила в носа.

— Отак тобі й треба,
Хвалько ти, ледащо!
Тиняється в хащі,
Не знаючи нащо!

На річку ведмедик
Побрів, зажурився.
— Навіщо тікав я?
Навіщо хвалився?

Чого в цю халепу
Було мені лізти?
І де ж пообідать?
І де попоїсти?

Аж тут в очереті
Він бачить гніздечко,
А в нім лебедині
Великі яєчка.

Зрадів наш ведмедик,
Спинився раптово.
— Оце так натрапив!
Закуска готова!

Тепер підживлюся! —
І раптом, на лихо,
Звідкіль не взялася
Стара лебедиха.

— А дзуськи, кудлатий!
Нема сюди ходу!
Не сунься у воду,
Не знаючи броду!

І дзьобом, і крильми
Лупцює невдачу.
Тікає ведмедик
Та плаче від жаху.

— Рятуйте! Рятуйте!
Ой, мамо! Ой, рідна! —
Почула це мати.
— Голівонько бідна!

З-за яру до річки
Примчала щодуху.
Синка врятувала,
Насмикала вуха.

— Добігавсь, гуляко?
Ходімо ж додому!
Було тобі добре
Без мами самому?

Оце дожилася!
Повік не забуду! —
Ведмедик похнюпивсь.
— Я більше не буду!

Вже виріс ведмедик,
Вже має малечу,
Та згадує й зараз
Оту свою втечу,

Подряпинки давні
Та гулі на носі.
...І казку про нього
Розказують досі.

ГОРОБЧИК-РОЗБИШАКА

Жив горобчик у садку,
Гарно жив!
Знав він пісеньку таку:
— Чив! Чив!

Мав він шестеро братів,
Забіяк,
Але всіх по черзі бив,
Та ще й як!

Мама плакала весь час:
— Як це так?
Не бувало ще у нас
Розбишак!

А синочок їй кричить:
— Цинь-цвірінь!
Ти покинь мене учить,
Ти покинь!

А як тато прилітав
До синів,
Він синочкові давав
Стусанів.

— Обскубуть тобі чубок,
Обскубуть!
Ой, не будь таким, синок,
Ой, не будь!

А синок йому на злість:
— Не лякай!
Ось як виросту колись,
Ось нехай!

У ДВОРІ

На травиці в бур'яні
Кубляться клубочки.
Квочка каже:

— Зовсім ні!

Це сини і дочки!

Це ж така моя сім'я,
Жовта і пухната.
Половина — наче я,
Половина — в тата.

Нумо, дітоньки, бігцем,
Бачите доріжки?
Хтось там зараз ніс пшінце
Та й розсипав трішки.

Вся малеча дріботить,
Знявши писк і галас.
Раптом хтось як закричить:
— Утікайте зараз!

Жовтодзьобий горобець
Впав серед подвір'я
Та й стрибає навпростець,
Розпустивши пір'я.

— Це моє пшоно, моє!
Хто вхопив зернинку? —
Та курчатко як штурхне
Та як дзьобне в спинку.

Аж із гілки чорний шпак
Закричав щосили:
— Розбишака з розбишак!
Де тебе учили?!

І такий тут знявся крик:
— Гнати розбишаку! —
Навіть півень: — Ку-ку-рік! —
Крикнув з переляку.

ХОЧ УТІКАЙ

Стоїть індик, бурчить індик:
— Я до таких пустот не звик.

В нас є розбійник у дворі:
Он він цвірінькає вгорі.

Ну, хай би кривдив він малят,
Там гусенят чи каченят,

Але й мене, але й мене
Він просто зо світу жене.

З-під носа вихопить шматок.
«Це не про твій, — кричить, — роток!»

Ти хто такий? Дурний індик!»
А сам мерщій на гілку — скік!

«Від горобця, — кричить, — привіт!»
Таких нахаб не бачив світ!

Шулди-булди! Шулди-булди!
Хоч утікай хтозна-куди.

ПЛАЧЕ МАМА

Плаче мама горобчиха:
— Не синок, а справжнє лихо!

Вже нема спокою вдома!
Що робити — невідомо.

Спершу з двору кличе квочка:
«Зупини свого синочка!»

Потім очі коле гава:
«Хто зростив його, цікаво?»

Згодом шпак бурчить:
«Сусідко!
Ви синочка вчили рідко».

Цілий день від горя плачу:
Світа білого не бачу!

ЩО РОБИТИ?

Ой, дожився горобчик, дожився:
З усіма у дворі посварився.

Дуже в сварці невесело жити,
Бо немає із ким говорити.

Погукати б синичку на раду,
Та синичці про нього й не згадує.

Як вона прилетіла поїсти,
Він кричав їй:

— Не смій сюди лізти!
Забирайся, як хочеш, до гаю!
Я нікого в свій двір не пускаю! —
Навіть грак на горобчика дметься,
Навіть щиглик у вічі сміється.

Шпак бурчить:

— З ним водитись негоже!
Він шпачат зіпсувать мені може.

З горя лине горобчик до мамі,
Плаче мама гіркими сльозами.
Тато каже:

— Тікай, лобуряко!
Бо коли б ще і ти не заплакав.

І поплентавсь горобчик із дому.
— Значить я не потрібний нікому.

Так не буду ж терпіти образу!
Полечу краще з дому одразу.

Та й подамся в далеку країну,
Хай сумують, коли я загину.

ЗА МОРЕ

Отаке з розбишакою горе —
Він світ за очі лине за море.

Вже і двір його рідний позаду,
Ані дому не видно, ні саду.

Та невже ж там ніхто не згадає,
Що горобчика вдома немає,

Що летить він у вирій далекий,
Як літають шпаки та лелеки?

Он його угорі, за хмарками,
Журавлі обганяють ключами.

Гуси крильми важкими лопочуть,
На льоту між собою гелгочуть.

Всі вони заклопотані дуже:
До горобчика їм і байдуже.

Хоч би хто по дорозі спитався:
— А куди ж це ти, хлопче, подався?

Сидить сорока на містку,
Кричить сорока: — Скре-ке-ку!

Скажіть, будь ласка, скре-ке-ке!
Чи де ви бачили таке?

Усі летять в далекий край,
А ти мовчи та поглядай!

Ну, хай летять лелеки в путь,—
Вони ж узимку пропадуть.

А тут дивлюся — горобець
За ними чеше навпростець!

Ще й він подався в дальній світ.
...Звичайно, я за ним услід.

— Ану,— кричу йому,— спинись!
Ану,— кричу,— назад вернись!

А він на це: — Ні, тьотю, ні!
Загину десь на чужині.

Тут я його за ці слова
Таки скубнула раз чи два.

А він — гадаєте — у крик?
Він тільки видерся і втік.

Скажіть, будь ласка, скре-ке-ке!
І де це бачено таке?

Ви гадаєте, дуже приємно,
Як тебе відлущують даремно?

Ви гадаєте, мило та любо,
Як тобі та насмикають чуба?

І летить наш горобчик і плаче
— Отаке ти, життя гороб'яче!

Воював з усіма я немало,
Та за що ж мені зараз попало?!

Раптом весело свиснули крила,
Мимо зграя шпаків пролетіла.

І здалось горобцеві крізь сльози,
Наче шпак погрозив по дорозі.

Наче крикнув до нього сердито:
— Ти куди, волоцюго, куди-то?

А вже хмари посунули швидко,
Синє море попереду видко.

Буйний вітер із хвиль налітає,
Біля моря шляхи заступає.

І вже крила в горобчика мліють,
Ніби зовсім летіти не вміють.

Вітер кида його, мов пір'їну,
Повертає на бік і на спину,

Бо немає в горобчика звички:
Він літав лиш у поле й до річки.

— Мамо! — крикнув він з жахом. — Боюся!
Поможи, бо назад не вернуса!

ЩО ЗРОБИВ ШПАК

І раптом — де не взявся шпак.
— Хапайся за крило!
Коли літати вмієш так —
Куди тебе несло?

Спустився долі з горобцем.
— Сідай, літун, спочинь! —
А той йому пищить на це:
— Спасибі! Цінь-цвірінь!

Стара шпачиха тут скоріш
Комашку подає.
— Ану, бери мені та їж,
Ти, горенько моє!

Спочили всі — і знову в путь.
Вже треба вилітати!
Усі шпаки наказу ждуть,
Аж крилечка тремтять.

Махнув крильцем і горобець,
Та шпак сказав:

— Ану!
Вертай додому, молодець,
Бо чубчика намну.

Злякався горобчик до плачу,
Стоїть, билинку мне.
— Ой, я назад не полечу!
Ой, не женіть мене!

Але суворо глянув шпак:
— Ми не беремо розбишак!
Когось в дорозі ти скубнеш,
А він тобі відмовить теж.

Почнеться бійка — так і знай!
Тоді лети — розбороняй!
А нас чекає теплий край.
Ми ще запізнимось. Прощай!

Та гляньте, що це з горобцем?
— Не буду! —
Писнув він тихцем. —
Не буду битись я тепер! —
І очі лапкою обтер.

Не знаю, що вже шпак казав
І як воно було,
Та розбишаку він узяв
До себе на крило.

На цьому казочці й кінець.
І хтось казав мені,
Що дуже тихий горобець
Вернувся по весні.

БАЙБАК-МАНДРІВНИК

БАЙБАКОВА МРІЯ

— Ти знаєш що, — сказав байбак
Дружкові-ховрашкові. —
Чого нам треба жити так —
В степах, а не в діброві?

Десь, кажуть, є ліси й гаї,
Приносять прохолоду,
А я і родичі мої
Не бачили їх зроду.

Ми звикли кублитись в норі,
З травинок роси пити,
На лапках сівши нагорі,
На цілий степ свистіти.

Всі кажуть: «Ой, ці байбаки!
Порода в них ледача».
А я от зовсім не такий —
У мене інша вдача.

Хоча в байбачій ріс сім'ї,
Та маю в серці мрію,
Що, може, десь ліси й гаї
Побачити зумію.

Які там трави та квітки,
Якої масті звірі,
Які виспівують пташки,
Зелені, а чи сірі?

Я в торбу взяв харчів для нас
І ще роси в баклажку.
Коли в дорогу є запас,
Іти не буде важко.

Десь тут струмочок є один:
Ходім його шукати!
Змайструєм пліт з очеретин,
Поїдем мандрувати.

— Ну, добре, — пискнув ховрашок, —
Хоч, звісно, зараз спека,
Ходім шукати твій струмок,
Коли це недалеко.

ДРУЗІ

Ходить вітер ген в ярузі,
Гріє сонце білий світ.
Навпростець мандрують друзі,
Витирають з носа піт.

От так спека! Ну і спека!
Пил кружляє по степах.
— Ще далеко? Ще далеко? —
В байбака пита ховрах.

Випив він роси баклажку,
З'їв із торби всі харчі.
— Ох, як жарко! Ох, як важко! —
Тільки й стогне ідучи!

Враз байбак примружив очі,
Аж на хвостик сів на мить,
Та як скрикне: — Ой, мигоче!
Щось на обрії блищить!

Це і є, звичайно, річка,
Наша річка степова.
Подивися — он травичка,
А навколо дерева!

Зараз ми плотом поїдем. —
І вперед помчав бігцем,
А ховрах подибав слідом
З невдоволеним лицем.

І давай бурчать на друга:
— Ех ти, горе-мандрівник!
Полину блищить там смуга,
А струмок твій зовсім зник!

Взагалі, потрібно дуже
Стільки бігать за струмком...
Ні, сиди вже дома, друже,
Як родився байбаком.

Ну, а я піду на ниву:
Я в цю пору їсти звик!
Прощавай! Живи щасливо! —
Пискнув двічі та й утік.

А байбак спинивсь в ярузі,
Стиснув лапки у журбі.
— Отакі бувають друзі! —
Сумно мовив сам собі. —

Та хоч як стомивсь до краю
І не чую ніг давно,
Свій струмок я відшукаю,
Попливу ним все одно.

НА РІЧЦІ

Чого це в долині
Простягнена стрічка?
І зовсім не стрічка це, друзі,
А річка.

Хлюпоче й біжить
Все вперед та вперед.
Над нею в долині
Шумить очерет.

Маленька це річка
І сили не має,
Та всіх, кого стріне,
Вона напуває.

І землю навколишню
Поїть суху,
І верби, й траву
На своєму шляху.

Пливе по тій річці
Байбак-мандрівник,
Хоч плавати досі
Нітрохи не звик.

Сидить на стеблині він,
На комишині,
І пирхає й їде,
Немов на машині.

Ще й лапками воду
Помалу гребе,
А сам потихесеньку
Хвалить себе:

— Казали, що вдачу
Я маю ледачу,
А от у мандрівці,
Що схочу — побачу.

Неси ж мене, хвиле,
Далеко неси!
У темну діброву,
В зелені ліси!

Аж навіть дві тіточки —
Перепелички
Почули цю пісню,
Прибігли до річки.

— Піть, піть, ви скажіть нам:
Це правда чи казка?
Байбак — і мандрує!
Дивіться, будь ласка!

Тут качка з'явилася
Зеленобока.
Шубовснула в воду,
Примружила око

І крикнула раптом:
— Ну, як вам не сором?
Чого ви дурниці
Співаєте хором?

Байбак ваш мандрує
Собі лиш на горе.
Несе його хвиля
Простісінько в море.

Як хочеш, байбаче,
Побачить ліси,
Проси не струмочок,
Мене попроси!

Байбак здивувався,
Впустив комишину
І злякано крикнув:
— Рятуйте, бо гину!

Та качка
Його підхопила з води.
— З такими плавцями
Доскочиш біди!

Без мене, я бачу,
Ти б зовсім пропав,—
І зразу ж помчала,
Немов пароплав.

У ДІБРОВІ

По діброві рано-зранку
Рознесла сорока вість,
Що притунав на світанку
Надзвичайно дивний гість.

Він із торбою на спині,
Сам кошлатий, як ведмідь,
Іжака в кущах зустріне —
З переляку аж свистить.

То під кущиком приляже,
То з листочків п'є росу.
«Наберу гостинців, — каже, —
Та й додому віднесу».

Стурбувався дятел в листі:
— Як це сам блукає гість?
У мурашник може влізти
Чи грибок отруйний з'їсть.

З гілки білка підхопила:
— Сором так вітати гостей!
Я б сама його водила,
Якби хто глядів дітей.

Збіглись звірі і звірята.
З хащі заєць виткнув ніс.
— Нас не треба умовляти!
Ми покажем гостю ліс.

І пішли за байбаком,
Хто ізбоку, хто слідком.

— Ви, будь ласка, подивіться —
Ось берізки, ось дуби.
А ось тут ростуть суніці,
А он там у нас гриби!

В лісі дибає байбак,
Не надивиться ніяк.

Обходив усі кутки —
І галявини, й ярки.
Заглядав і в глиб діброви,
Де живуть сердиті сови.

Із колючим їжаком
Зустрічався під дубком.
Чув, як горлиця туркоче,
Мов от-от заплакать хоче.

І весь час птахи та звірі
З ним були привітні й щирі.

Навіть мовила лисиця:
— Гостя їсти не годиться!

А борсук — сердитий дід,
Завжди злий на цілий світ,
Раптом гостю буркнув з ями:
— Чи не родичі ми з вами?

Так прожив байбак два тижні,
Бачив речі дивовижні
Та й сказав собі самому:
— Чи не час мені додому?

Тут всі звірі поодиноці
Принесли йому гостинці.
Білка — жолудь, дятел — шишку,
А сова — маленьку мишку.

Гарно склали все в торбину,
Проводили на стежину
І сказали: — Йди здоров!
Приїжджай у гості знов!

ЩО СТАЛОСЯ В МОРІ

МАТИ Й СИН

Ви про дельфіна
Чули чи ні?
Плавав дельфін
У морській глибині.
Знав черепаху,
Знав восьминога,
Знав, де в підводні печери
Дорога.

Мав не одного
Під хвилями друга.
Цокав, мов краб,
І сопів, як білуга.
Міг засвистіти,
Немов пароплав,
Тільки людської мови
Не знав.

Пестила сина
Дельфіниха-мати,
Вчила його
Кораблі обганяти.
Вчила в негоду
Знаходити путь
Там, де шаленії бурі
Ревуть.

Каже їй син:
— Отепер я при силі!
Скрізь, куди схочу,
Поплину по хвилі.
Краба й медузу
В дорозі спину,
Із черепахою
Погомоню.
Тільки ж усяке

Бува на віку:
Хочу я знати
Мову людську!
В морі зустріну
Людей ненароком.
«Хто ви? — гукну їм,
Не кліпнувши оком. —
Де ви живете?
В якій стороні?»
Все порозказують
Люди мені! —
Мати зітхала:
— Ой, що то за діти!
Хто таке бачив —
З людьми гомоніти!
Може, й на спині
Їх будеш носити?
Хочеш, напевне,
Потрапити в сіть! —
Марне перечила
Матінка сину.
«Що, — каже, — здумав,
Того не покину!
Буду науки
Шукати в рідні:
Дядечко кит
Допоможе мені».

В ОКЕАНІ

Б'ються об кригу
Хвилі шалені.
Водять очима
Сонні тюлені,
Дивляться з криги,
Неначе із скелі:
«Що то за гості

В нашій оселі?»
Плава дельфін
І туди і сюди.
«Дядечку, де ви?» —
Гукає з води.
Враз два фонтани
Ударили в небо.
«Ось я, небоже!
А що тобі треба?»
Низько дельфін
Уклонився китові:
«Як ви тут, дядьку,
Живі та здорові?
Можете ви,
Поки нічка мине,
Мови людської
Навчити мене?»
Кит одмовляє:
«Добре, небоже!
Треба науки —
Дядько допоможе!
Вивчу зо мною
Пихкати до пари,
Білі фонтани
Кидати в хмари.
Хитрих мисливців
Вздівши далеко,
Форкати по-нашому:
«Ой, небезпека!»
Та під водою
Гнати скільки сили,
Щоб ті мисливці
Облизня з'їли!»
Мовчки племінник
Слуха кита.
Добра наука —
Мова не та!

ХИЖА РІДНЯ

Тільки ж дельфін
Не злякався невдачі
Був не даремно
Впертої вдачі.
«Тітка акула
Є між ріднею.
Хоч і не знаю —
Стрінуся з нею!»
В темному небі
Зорі сяйнули.
Стежать за морем
Сонні акули.
Може, побачать
Здобич зненацька?
Пащека люта!
Звичка хижацька!
Плине мандрівник,
В піні хлюпоче.
«Тітко акуло!» —
Зве серед ночі.
Раптом назустріч
Клацнула паща:
«Хто мене кличе?
Звідки і нащо?»
Глянув сердега:
Ну ж і страшило!
«Я, — каже, — кликав,
Тіточко мила!
Я до вас, — каже, —
Тиждень мандрую:
Вивчити хочу
Мову людськую!»
Зареготали
Хором акули:
«Ох, чудасія!

Зроду не чули!
 Маєш, розумнику,
 Щастя сьогодні:
 Зараз ми добрі,
 Бо не голодні!
 Плавай із нами —
 Будеш учитися,
 Як нападати,
 Мов блискавиця.
 Як полювати
 Без відпочинку
 То на рибину,
 То на людину.
 Осьде наука —
 Перша у світі!»
 Крикнув дельфін їм:
 «Гетьте, неситі!»
 Високо вгору
 Скочив з розгону,
 Хлюпнув, мов камінь,
 В хвилю солону.
 Мчить-утікає,
 Дума в мандрівці:
 «Я ж і не знав їх.
 От кровопивці!»

НА ПАРОПЛАВІ

Вітру в обличчя
 Жбурляючи піну,
 Плив пароплав
 У далеку країну.
 Віз подорожніх
 І вантажі
 З рідного берега
 В землі чужі.

Віз він туристів,
Чужинців багатих,
В штанях коротких,
У куртках картатих.
Вечір надходить.
Далеко до порту.
Подорожани
Стоять біля борту.
А за юрбою
На пароплаві
Стежать між хвилями
Очі цікаві.
Гляне дельфін
І сховається знову.
«Ось де послухаю
Їхню розмову!»
«Маю науку!» —
Зрадив під кінець.
Вдарив хвостом
І пустився в танець.
Колесом крутиться,
В'ється, мов птиця.
Натовп регоче:
«Дивіться! Дивіться!
Як він кружляє!
Та як він щебече!»
«Дайте нам глянуть!» —
Голосить малеча.
Повибігали
Усі із кают.
Тут де не взявся
Якийсь шалапут.
Блимнув, скривився:
«Оце танцюрист!
Ми йому зараз
Вкоротимо хист».
Скинув рушницю,

А діти у крик!
Глянув дельфін
І під хвилиною зник...

БУРЯ

Враз застрибали
Гребені білі.
Дужче і дужче
Казяться хвилі.
Вітер сурмить,
Мов сердитий сурмач.
... Чути в каютах
Лемент і плач.
Буря гримить
На морському шляху,
Мчить пароплав
У затоку глуху.
Там, у затоці,
Наїжились кручі.
Грізно ревуть
Чорторії кипучі.
Ближче і ближче
Прибою луна.
Раптом із моря
Дельфін вирина.
«Буде нещастя!» —
Подумав одразу.
Кинувсь на поміч,
Забувши образу.
Скаче угору,
А крикнуть не вміє.
Хто його в бурю таку
Зрозуміє?
Вдарила блискавка.
В ніч і туман —

Вгледів дельфіна
Старий капітан.
«Що тут робити?
Однаково згинем!»
Крикнув:
«Стерничий!
Звертай за дельфіном!»
І у вузькому проході
Між скель
Тихо

важкений
Поплив корабель.
Вранці, при сонці,
Дельфіна шукали.
З борту
Всіма голосами гукали.
Дуже просили
Забути пригоду,
Рибку сріблясту
Кидали в воду.
...Чутка недавно
У морі ходила,
Що вже говорить
Дельфін, як людина.
В дальній затоці
У тиху годину
Кличе малечу:
«Сідайте на спину!»
А коли бурі
Над морем ревуть,
В хвилях рибалкам
Показує путь!

КАЗКА ПРО КАТРІЮ

I

У хатині біля гаю,—
Чи давно, чи ні — не знаю,—
Не велика, не мала,
Катря-дівчинка жила.

Очі сині, брови русі,
Жовта стрічечка в косі.
Та чомусь ота Катруся
Не така була, як всі.

Тільки й знала чепуритись,
Та у дзеркальце дивитись,
Бо вродилася вона
Отака вже чепурна.

Тільки доня встане зранку,
Мама кличе до сніданку.
Відмовляє їй Катруся:
— Зараз, зараз уберуся!

Та з годину чепуриться
І з годину чеше кіски,
Доки мама прогнівиться,
Прибере і ложки, й миски.

— Наберусь я, — каже, — муки,
Бо у доні білі руки. —
А Катруся: — Що ти! Що ти!
От я стану до роботи.

Тільки стрічку заплету,
Та й у сінцях замету!

От у двір Катруся вийшла
І стоїть біля воріт,
А на ній спідничка пишна,
Фартушок, як маків цвіт.

На голівці дві косички,
У косичках жовті стрічки
Ще й в руці червона квітка —
Віддалік Катрусю видно.

Тут бабуся кличе з хати:
— Годі, Катре, святкувати!
Пожени гусей до річки,
Принеси мерщій водички.

Лободи нарви свині:
Дуже ніколи мені.

Відмовляє їй Катруся:
— Ой, бабуся, я боюся!
Пожену гусей на річку —
Замочу свою спідничку.

Доки воду донесу —
Загублю свою красу.

Аж розсердилась бабуся:
— Ой, онуко, я дивлюся!
Нехороша в тебе вдача:
Чепурна ти, а ледача.

Кличуть подруги з-за тину:
— Ми ждемо тебе весь час.
Чом ти дмешся, Катерино?
Чом не дивишся на нас?

Зараз ми йдемо на поле:
Там картоплю Галя поле,
А у неї мама хвора —
Цілий день лежала вчора.

Треба Галі допомогти.
Може, з нами підеш ти?

А Катруся: — От сороки!
Чи не мала я мороки?!

Там у полі сонце гріє,
Вітерець гарячий віє.
А від сонця й вітерця
Почорнію я з лиця.

Кажуть подруги: — Прощай!
Коли так, то вибачай!

Недарма про тебе слава,
Що пишаєшся, як пава.
Та один у пави хист:
Розпускати вміє хвіст!

Надула Катруся губи,
Стрічку смикнула в косі.
— І чого я вам не люба?
І чого напали всі?

Ну й нехай я буду пава:
Тільки б гарна та яскрава!
Щоб як я розкину пір'я,
Аж горіло все подвір'я.

Буду павою. Нехай! —
Враз подружки: — Ай-ай-ай!

Де Катруся? Де пропала?
Наче тут і не була!
Дивна птиця з Катрі стала:
Пишний чубчик, два крила.

Хвіст барвистий розпустила,
Довгим блиснула пером,
Закричала, підлетіла
І пропала за селом.

II

В чистім полі ходить спека,
Над струмком стоїть лелека,
Заглядає в воду скоса,
Опускає в воду носа.

У лелеки вдома діти:
Він не може байди бити.
Скільки жаб не принесе —
Поїдять синки усе.

І стовбичить тато зранку,
Ловить жаб безперестанку.

Раптом лемент чути з неба:
— Ой, рятуйте! Ой, не треба! —
До струмка барвиста птиця
Мчить, неначе блискавиця.

А за нею — і граки,
І ворони, і шпаки.

Всі кричать їй, хтозна за що:
— Ач, хвастуха! Ач, ледащо! —
І скубуть її навкруг,
Аж летить на землю пух.

Тут узяв лелеку гнів:
— Звідки стільки крикунів?
Чом напались на одну?
Зараз всіх я розжену!

Тут ворони і граки
Подалися навтьоки.
Лиш один крикливий шпак
Не злякався аж ніяк.

Крикнув: — Гей, ти, куда паво!
Будеш хвастать, що яскрава? —
Ще одну смикнув пір'їну —
І в куці у ту ж хвилину.

III

Заховалась пава в лози
І крилом втирає сльози:
— Не скажу й словечка зроду
Про свою хорошу вроду!

Обскубли і хвіст, і крила.
Чи кому я що зробила?

А з куців лелеці шпак:
— Бреше, дядьку, та ще й як!

Чи то вчора на галяві
Не вона хвалилась гаві:
«Правда ж, гаво, я пригожа,
На веселку пір'ям схожа?»

Тут блакитне, тут зелене!
Ти — бруднуля проти мене.

Хочеш, здалека дивись,
А до мене не тулись!»

Йшла от зараз через міст,
Розпустила довгий хвіст.

Та й розхвасталась: — Дивіться!
Хвіст у мене, мов жар-птиця!

От за це й дали їй хльосту!
Не жалійте куцохвосту!

IV

Заплакала пава: — Ви всі б мене з'їли! —
І раптом лелека як тупне щосили:
— Доволі! — він крикнув. — Доволі, хвастухо!
Як я оце слухав, аж в'янули вуха!

Диви, розходилась, як пані з Басані.
«Я гарна, вродлива, а ви — препогані!»

Ну й що, як ти гарна? Ну й що, як вродлива,
Коли ти пихата, коли ти чванлива?

А чванишся чим ти? А що ти зробила?
Хвоста розпускала — оце тільки й діла!

Враз пава до нього: — Чи я ледащиця?
Я, дядечку, більше не буду хвалиться.
Я хочу додому, я хочу до хати!
Я хочу вже знову Катрусею стати!

І раптом із пави зробилась Катруся,
Заплакані щічки, а брівоньки русі.
Вклонилась лелеці за слово-пораду
І хутко побігла додому, до саду.

ГРИЦЬ І МАВПА

I

ЩО БУЛО В ЗООСАДУ

Виходить з дому Гриць Комар
Гуляти після школи.
Ви ще таких, як цей школяр,
Не бачили ніколи.

Він зразу хлопчиків побив,
Дівчат смикнув за коси,
Котові лапку придушив —
«Нехай не ходить босий!»

І, налякавши всіх підряд,
Пішов гуляти в зоосад.

В зоосаду кругом народ:
Куди не глянеш — люди.
Одних цікавить бегемот,
А іншого — верблюди.

Кричить папуга-какаду,
В гіллі орел клекоче,
А Гриць блукає сам в саду
І скрізь потрапить хоче.

Веселу бачить він юрбу
Отам, де ведмежата.
Почав ведмедик боротьбу,
Обняв за шию брата.

На землю хилить силоміць:
Така у них забава.
— Ти дай підніжку! — радить Гриць. —
Дивитись нецікаво!

Ще трохи далі між дерев,
Оселі є звірині.
Отам живе великий лев,
Привезений з пустині.

А поряд, в клітці ще одній,
Лежить тигриця хижа.
Вона доглядає своїй
Ласкаво руку лиже.

— Оце підлиза! — Гриць гука. —
Тигриця зовсім не така!
Нітрохи не цікаво.
От мавпа — інша справа!

Сидить у клітці шимпанзе
І стигле яблуко гризе,
Кривляється від скуки
І робить різні штуки.

За брус ухопиться на мить —
І клітку всю перелетить,
Зачепиться ногою —
Висить вниз головою.

Та ось побачив Гриця
І став із ним дражниться.

То скрутить в трубку язика,
То скривить рот до вуха.
«Покинь дуріти!» — Гриць гука,
Та шимпанзе не слуха.

Вже люди глянути ідуть,
Чом мавпа так шаліє.
А Гриця завидки беруть,
Що й він отак не вміє.

— Оце мастак! Оце стрибач!
Не сяде й на хвилинку.
От знову скаче, як циркач,
Не знаючи спочинку.

І Гриць до клітки мов приріс,
Забувши про уроки.
Вже сад став темний, наче ліс.
Іще стояти доки?

А шимпанзе, немов дружку,
Усе підморгує Грицьку
І хитро мружить очі,
Мов щось сказати хоче.

І Гриць не втримавсь під кінець.
— Ти, — каже, — справжній молодець!
Стрибаєш так чудово,
Як в цирку, чесне слово!

Хоч ти мене і взяв на сміх,
Та я не маю злості.
Коли б ти звідси вийти зміг —
Приходь до мене в гості!

Ми біля річки, де мости,
В новім живемо домі.
Приходь, як зможеш утекти, —
То будемо знайомі.

І не почув ніхто в саду,
Що шимпанзе сказав: «Прийду!»

НІЧНИЙ ГІСТЬ

За столом школяр куняє,
А надворі ходить ніч.
Місяць в шибку заглядає.
— Що це, справді? В чому річ?

Хто в цю пору сонні очі
Розкриває силоміць?
Хто там пише серед ночі?
Що за хлопець?
Звісно, Гриць!

Він саяк-так зробив уроки.
Ще лишилось п'ять задач.
От не бачили мороки!
Не виходять, хоч ти плач!

Гриць блукає, наче в лісі.
Гриць не може розв'язать:
«Тричі вісім — тридцять вісім.
Ще чотири — сорок п'ять!»

Сон шепоче:
«Годі, Грицю!
Кинь уроки! Відпочинь!»
І раптово — подивіться!
За вікном майнула тінь.

В Гриця серце затремтіло.
Гриць до місця мов приріс:
За вікном стоїть страшило
і до шибки тулить ніс.

Тут, стрибнувши до кімнати,
Шимпанзе сказав: — Здоров!
Нащо так лякатись, брате?
Ти покликав — я прийшов!

Скажіть, ви б хотіли,
Мої читачі,
Щоб мавпи ходили
До вас уночі?

Щоб лізли ці гості
До вас у вікно,
Хвостаті, безхвості,
Які — все одно?

А в Гриця на ліжку
Сидить шимпанзе.
Він дивиться в книжку,
Цукерку гризе.

І в думці у Гриця:
«Це правда чи ні?
Чи, може, він сниться
В цю пору мені?»

Тут гість догадався
Про думку таку.
— Чого ти злякався? —
Він каже Грицьку. —

Це, Грицю, не казка,
Не сон, що мене.
Не думай, будь ласка,
Позбутись мене.

Тебе я зустріти
Хотів не дарма.

Ти ж знаєш — освіти
У мене нема.

А доки ж від скуки
Смішить глядачів?
Я краще б науки
У школі учив.

З тобою на парті
Я б сів залюбки.
Це зовсім не жарти,
Якраз навпаки!

Ми ж вдачею схожі,
Неначе брати.
З тобою я можу
І в школу піти.

III

В ШКОЛІ

Не бувало ще ніколи,
Не траплялося у нас,
Щоб ходила мавпа в школу,
Заглядала хоч на час.

Та на те ж воно і казка,
Щоб траплялися дива!
Не дивуйтеся, будь ласка,
Бо у казці все бува.

Ось міркує Гриць потиху:
— Ти гляди, який штукар!
То ж то буде в школі сміху,
Як прийде такий школяр!

Він одяг сорочку й брюки,
Він книжки під пахву взяв,
Ще й кошлаті довгі руки
У рукава заховав.

І пішли дружки із дому,
Ледве сонечко зійшло,
По завулочку глухому,
Де нікого не було.

Рано-вранці у дворі
Галасують школярі:
— Подивіться! Подивіться!
Гриць Комар у машкарі!

Що це з ним? Шалений наче,
На руках стрибає, скаче.
Розганяє всіх навколо,
Ніби щось його вколело.

Рве дівчаток за косички,
Аж мигтять в повітрі стрічки.
Хлопці гралися в футбол —
Він не дав забити гол.

Пополам роздер м'яча
І подавсь навікача.

Може, Гриць зійшов з ума?
Вже терпіння з ним нема!

Став Грицько біля горожі,
Заховався за гілля.
Хоче крикнути й не може:
— Хлопці, хлопці! Це не я!

То дружок мій скаче дикий.
І нащо такі дружки?
Взув мої він черевики
І забрав мої книжки.

А тепер немов здурів,
Як побачив школярів.
Осьде вискочив на дах
І гуляє на руках!

«А хіба ж я,— дума Гриць,—
Не робив таких дурниць?»

У дворі дзвенить дзвінок,
Лунко кличе на урок.

Тут штукар, стрибнувши вниз,
Навкарачки в клас поліз.

Каже Гриць собі:
— Ой, мамо!
Це ж і я робив так само.

Хто кривляку прожене?
Просто дражнить він мене.—
Знявся лемент на весь двір:
— Це не Гриць! Це дикий звір!

— Мавпа! Мавпа! Лізе в клас!
Заберіть її від нас!

Вмить кошлатий хуліган
З ганку скочив на паркан.

Скинув з себе черевик,
Кинув другий в інший бік.

І гукнув усім: — Дивіться!
Правда ж, схожий я на Гриця?

Я б і вчивсь, як він, та бачу,
Надто жваву маю вдачу!

З Грицем ми, проте, дружки.
Ну, а з вами — навпаки!

В школярів жбурнув книжками
І подався навтіки.

Тільки десь там з краю в край
Прокотилось: «Гриць, прощай!»

І стоїть Грицько в юрбі,
Сам не вірячи собі.

Кажуть всі йому з докором:
— Нам за тебе просто сором!

Бач, зумів дружка знайти!
Справді схожі, як брати!

Чом твій друг такий — відомо:
Звісно, мавпа несвідома.

Та подумай, Гриць Комар,
Ти ж — не мавпа! Ти — школяр!

*
Хто пустує без упину,
Дисципліну забува,
Хай подумає хвилину,
Прочитавши ці слова,

І спита себе: «Невже ж
Я на мавпу схожий теж?»
А було таке чи ні,
Чи насправді, чи вві сні,
Правда це чи небилиця —
Ви самі спитайте в Гриця.

А ЦЕ—ДРУЗІ!

Корній Чуковський

ТАРГАНИСЬКО

ЧАСТИНА ПЕРША

Їхали ведмеді
На велосипеді,

А за ними вслід
Задки їхав кіт.

Комарики-комарі
Дирижаблем угорі.

А за ними раки
На хвості в собаки.

Вовк на кобильчині,
Леви на машині.

Зайчики
в трамвайчику,
Жаби на мітлі.

Їдуть і сміються,
Пряники жують.

Раптом з підворітні
Суне великан —

Отакий вусатий
Злий тарган!

Тарганисько, тарган,
зле чудовисько!

Він буркочучи іде,
Ще й вусищами пряде:
«Почекайте, не тікайте,
Я вас миттю проковтну!
Прокотну, проковтну, не помилую!»

Звірі затремтіли,
Впали і зомліли.

Вовк свою дружину
З'їв у ту ж хвилину.

Крокодил зітхнув,
Жабу проковтнув.

Слон, схопивши дрижака,
Так і сів на їжака.

Тільки раки-небораки
Не бояться розбишаки:
Хоч назад вони повзуть,
Та вусищами прядуть
І кричать ненажері вусатому:

«Не гарчи, не кричи,
Ми й самі вусачі,
Ми й самі отак ідем,
Ще й вусищами прядем».

І сказав гіпопотам
Крокодилам і китам:
«Хто потвори не жахнеться,
Хто з чудовиськом поб'ється,
Я тому в обидві жмені
Аж дві жабки дам зелені
Ще й гарнесеньку шишку ялинову!»

— Нам лякатися чого
Злого велетня того!
Ми рогами,
Ми ногами,
Ми й зубищами його!»
І весело юрбою
Звірі кинулись до бою.

Та уздрівши вусача
(Ай-ай-ай!),
Звірі всі навітікача
(Ай-ай-ай!).
По лісах, по лугах
Поховалися.
Тарганиська рудого злякалися.

І гукнув гіпопотам:
«Що за сором,
Що за страм!
Гей, бики та носороги,
Не звертайте із дороги!
Підхопіть мерщій на роги
Злого ворога!»

А бики та носороги
Так і трусяться з тривоги.
«Ми б на роги
Ворогів,
Тільки роги дорогі,
Ще ж і шкура чимало нам коштує».
І сидять і тремтять
Під місточками,
У болоті лежать
За горбочками.
В кропиву крокодили
Запхалися,
У канаві слони
Заховалися.

Тільки зуби
В усіх цокотять,
Тільки вуха
Од жаху тремтять.
Мавпи серця не сушили,
Чемодани підхопили
Та прожогом як гайнуть
В путь!
І акула
Дременула,
Тільки хвостиком крутнула.
А за нею восьминіг
Так і суне
З усіх ніг.

ЧАСТИНА ДРУГА

От і став тарганисько господарем,
Всіх полів та узліссів володарем.
Підкорилися звірі вусатому.
(Щоб йому провалитися, клятому!)
А він поміж ними красується
Та золоченим пузом хизується.
«Віддавайте мені, звірі, діточок своїх,
Я їх схрумаю сьогодні за вечерею!»

Звірі нещасні
Ридають в знемозі,
Виють, голосять, ревуть,
В кожній печері
І в кожнім барлозі
Злого катюгу кленуть.
Як же наважиться мати
Дитя своє любе віддати,
Бідне, пухкеньке малятко —
Ведмежа, вовчєня, слонєнятко,
Щоб ненажєра жаднєчий

Бідну дитинку замучив?
Плачуть вони, побиваються,
З малюками навіки прощаються.
Раптом звідкись у бору
Об'явилась кенгуру,
Як побачила біду,
Загукала на ходу:
«Та хіба ж це великан?
(Ха-ха-ха!)
Це ж такий собі тарган!
(Ха-ха-ха!)
Це ж тарган, це ж тарган, це ж комашечка,
Поганенька, звичайнісінька мурашечка!
І не гидко вам?
І не бридко вам?
І зубаті ви,
І рогаті ви,
А комашечці

підкорилися,
А мурашечці
уклонилися!»
Налякалися бегемоти,
Зашептали: «Що ти, що ти?
Утікай-но звідси тихо!
Ще нам тут накоїш лиха!»

Та зненацька з-за горбочка,
З-за чубатого лісочка,
Поле, полем навпростець
Прилітає горобець.
Стриб та стриб,
Та цві-цвірінь,
Цвірі-цвірі-цвірірінь!
Подививсь,
Підскочив близько,
Взяв і клюнув тарганиська.
І таке з тим злудюгою сталося:

Навіть вусів його не залилося.
От де звірі звеселіли, оточили горобця,
Обіймають, вихваляють переможця-горобця!
Осли йому пісню по нотах ведуть,
Козли бородою дорогу метуть.

З бараном іде баран,
Б'ють обидва в барабан.
Сичі-сурмачі
Сурмлять,
Граки з каланчі
Кричать.

А он кажанята
Завзято
Хустками махають,
По стріхах стрибають.

А слониха, а слониха
Так танцює, збувшись лиха,
Що від тупоту луна
В небо полетіла
І на бідного слона
Місяця струсила.
От була тоді робота
Витягати його з болота,
До небес прибавити гвіздочками!

Максим Танк

ЖУРАВЕЛЬ І ЧАПЛЯ

В темнім лісі, край болота
Була хатка в журавля,
А в болоті, що напроти,
Чапля сірая жила.

Надокучило самому
Журавлеві в хаті жить,
На узліссі, на глухому
Пізно ввечері тужить.

Не хотілось — в самотині
На одній стоять нозі,
Слухати співи комарині
В очереті, в рогозі.

Оженитися для втіхи
Журавель наш захотів,
І до чаплі тихо-тихо
Пізнім вечором побрів.

Ляпу-чапу, ляпу-чапу! —
По воді іде-брече,
За сім діб прийшов до чаплі,
І говорить: — Добрий день!

Чи не хочеш ти, сусідко,
Вийти заміж до ладу? —
Відмовляє чапля швидко:
— Що ти! Що ти! Не піду!

Ти негарний, довгоногий,
Ще й курликаєш невлад! —
І від сватання такого
Журавель побрів назад.

Зажурилась чапля потім,
Що прогнала журавля.
І чого вона в болоті
З ним укуші не гуля?

Ляпу-чапу! Ляпу-чапу! —
По воді іде-бреде.
За сім днів приходить чапля,
І говорить:
— Добрий день!

Чи мене ти візьмеш в хату? —
Журавель їй каже:
— Ні!

Як візьму таку чубату,
Буде соромно мені!

В тебе шия мов зміїна,
В тебе ноги довгі теж!
І куди таку дружину
Показати поведеш?

Тільки чапля вийшла з хати,
Знов журавлик затужив,
Що її він не посватав,
Оженитись не схотів.

Ляпу-чапу! Ляпу-чапу! —
Не спиняючись ніде,
Знову свататись до чаплі
Журавель іде-бреде.

Так вони і досі ходять
Цілий свій пташиний вік,
І хати окремо зводять
На краю боліт і рік.

Адам Міцкевич

ДРУЗІ

Немає дружби щирої на світі;
Останній приклад був в Ошмянському повіті.
Жили там друзі — Лешек жив і Мишек, —
Із тих, хто каже: «Все моє — твоє!»
Було, коли один знайде горішок,
То й зернятко надвоє розіб'є.
Усе, що мали, нарівно ділили,
Такі вже друзі дорогі та милі!
Одна душа, хоч не в одному тілі!
Отож вони ішли в тіні діброви
І долучали приязні розмови
До шелесту дерев та шуму верховіть,
Коли у лісі щось як загарчить!
Тут Лешек скік на дуб, нагадуючи білку,
А Мишек, що не лазив по гілках,
До нього руки жалібно простяг, —
Та друг лиш скочив ще на вищу гілку.
Заледве Мишек впав, закривши очі,
Ведмідь ось тут як тут. Сопе, реве, тупоче, —
І раптом тіло звір побачив хижий.
Понюхав — чути незвичайний запах,
Помацав — наче мертве щось у лапах,
Ну, словом, труп, та, може, ще й несвіжий.
Щось буркнувши, пішов кошлатий гість, —
Ведмідь-литвин поганого не їсть.
Тут Мишек наш ожив:
«Таки пішов, псяюха!»
Гукає кум: «Диви, ледь-ледь не з'їв!
Та чом це він схилився і сопів,
Неначе щось казав тобі на вухо?»
«Так, — мовив Мишек. — Він казав тоді,
Що справжніх друзів пізнаєш в біді».

СЛОН ТРУБАЛЬСЬКИЙ

Був собі слон,
Великий — як слон.
Звався цей слон
Томаш Трубальський.

Та у слона
Хиба одна:
Був оцей слон —
Забувальський.

Ноги здорові,
Справжні слонові.
Ікла — дві кістки слонові чудові.
Хобот трубою — усе у слона є,
Тільки от пам'яті в нього немає.

Друга слона запросив і дружину
На п'яту годину.
Приходять: — Добридень! — гукають до нього. —
Не чути нічого!
Де ж це Трубальський?
Забув! Десь подівся!

Потім іще обіцяв крокодилу
В гості прийти на водичку із Нілу.
Де ж він? А також забув. Не з'явився!

Є в нього дуже хороші малятка:
Слоник-хлоп'ятко й слонятко-дівчатко.
Батько їх любить, завжди пригортає.
Тільки як звуть їх — не пам'ятає.
Звуть його донечку — просто Кася,

А батько кличе: «Товстася», «Пухкася».
 І навіть як власне ім'я вимовляє,
 Коли він, наприклад, когось зустрічає,
 Теж помиляється Томаш Трубальський
 І каже про себе: «Я Тобіаш Бімбальський».
 Ще у слона і слониха-жона є
 (Звуть її Баня, та він забуває).
 Раз чоловікові й каже слониха:
 — Йди вже до лікаря, що це за лихо!
 Хай хоч на старість тебе полікує! —
 Слон це забув — до шевця чимчикує.
 Потім заглянув до адвоката.
 «Пам'ять у мене, — поскаржився, — клята!
 Все, що я знаю, за мить забуваю.
 Може, хто скаже, чого я блукаю?»
 Потім до кузні зайшов випадково.
 Каже коваль:

«Вам потрібна підкова?»
 Хтів підкувати. Тут слон стрепенувся,
 Все пригадав, що, на горе, забувся.
 Зараз коваль його міхом обдмухав,
 Глянув у горло, глянув у вуха.
 Молотом гарно обстукав ковальським!
 — Ось вам рецепт, — каже, — пане Трубальський!

Ранком на голову воду з відерця,
 І вузлик на хоботі — раджу від серця! —
 Хлюпнув водою:

— Оце ваші ліки! —
 І хобот вузлом зав'язав навіки.
 Томаш до жінки потупав, додому.
 — Що це? — та в крик.

— Не кажи-бо нікому!
 Вузлик — для пам'яті: Я бажаю...
 — Що ж, ти бажаєш?
 — Забув... не знаю...

КАЧКА-ДИВАЧКА

Жила біля річки качка,
 Страшенна була дивачка:
 Води не любила й трішки —
 Ходила гуляти пішки.
 Заходила до перукарні:
 — Чи є у вас булки гарні? —
 В аптеку носила банку.
 — Одважте мені сметанку! —
 Ще мала до прачки діло,
 Бо марки купить хотіла.
 Казали качки одне:
 — Хай гуска її вбригне! —
 Варені яєчка клала,
 На чубчик стрічки в'язала
 І всіх дивувала звісткою,
 Що чешеться — зубочисткою!
 Купила раз маку жменьку,
 Щоб маком писать дрібненько.
 Подерту мотузку з'їла —
 Сказала: — Це локша біла! —
 І гроші чужі ковтнула,
 А боргу не повернула!
 Тужили сім'я з ріднею:
 — Що буде, що буде з нею? —
 Та кухар почув цю справу.
 — Зроблю, — каже, — з неї страву! —
 Та й спік її на обід,
 Приправу подав як слід,
 Відрізав хотів окраєць,
 Аж бачить — на блюді заєць!
 Зробилася зайцем качка...
 Така це була дивачка!

ПИТАЛЬСЬКИЙ

На вулиці Трибунальській
 Є хлопчина Стась Питальський.
 Він, як тільки встане зранку,
 Всіх пита безперестанку:

Де кінець і початок круга?
 Що дають королевам на друге?
 Скільки кроків звідсіль аж до Вісли?
 Про що мислив би стіл, якби мислив?
 Чи то лінь можна мірять на метри?

Чом Олекса — Олесь, а не Петрик?
 Звідки знають, що кури дурні?
 Скільки вміститься мух в казані?
 Нащо лисина у чоловіка?
 Хто штанці застібає індікам?
 Як повірить німому на слово?
 Чи зуміла б літати корова?

Цілий рік міркує дід, —
 Відповісти ж внуку слід.
 Бабці й думати несила —
 Від запитань посивіла.
 Сил у мами теж немає —
 П'є щоденно ложку брому.
 Батько розум десь шукає,
 Вже боїться йти додому!

КЛЕЙ

Клей мандрує цілий вечір,
 По дорозі клеїть речі:
 Попільнички, кухлі, банки,
 І тарілки, й чашки, й склянки.

Склеїв горщик, склеїв вазу.
Що побачив — клеїть зразу.
Навіть шафи та стільці,
Навіть книги й олівці.
Все липким навколо стало,
А йому все мало й мало!
Намастив за півгодини
В спальні ліжка та перини,
Липнуть ноги до підлоги, —
Клей працює до знемоги,
Робить справжні чудеса:
Ось коту намазав вуса,
Пса припнув до сажотруса,
Приліпив kota до пса.
Стрілись дві кумасі в справах —
Він зліпив їх — ніс до носа!
Ще приклеїв для забави
Куховара до насоса.
Отаке зчинилось в місті!
І на що, скажіть, це схоже?!
Кожен враз прилип до місця
І відклеїтись не може.
Тихо й порожньо в алеях,
Лампи склесні мигочуть.
Клей усім повіки склеїв,
І тому всі спати хочуть!

БРЕХУХА

Є у нас новини в домі,
Може, вам вони відомі? —
Вже моя сестра не в школі —
Стала жайворонком в полі,
Примостилась на дубку
І кричить собі: «Ку-ку!»
— Ось признайся потихеньку:

Як ти склала цю брехеньку?
— Це не все! Цього ще мало!
Сталась справа небувала:
У сусіда серед саду
Падав дощик з лимонаду,
І надворі стало сухо!
— Ну й брехуха! Ну й плетуха!
— Це не всі ще дивні речі:
У сусідки вчора з печі
Раптом азбука упала,
З'їла м'ясо, з'їла сало,
А тим часом до вечері
Два ведмеді — шусть у двері!
— Що ти кажеш? В'януть вуха!
— Хто не вірить, хай послуха:
У ставку пірнала качка
Та й втонула неборачка.
Правда, правда! Так і сталось!
Сто пожежників зібралось,
Воду решетом носили,
Наловили риби силу!
— Ой, брехні вже повен дім!
Зараз мамі розповім!

МУРАШКА

Віл
Мав одвезти до школи стіл,
Але сказав ослу: — Бери ж
Та одвези цей стіл скоріш! —
Осел сказав: — При чім тут я? —
І зразу цапа зупиня:
— Стривай, рогачу! Маєш час?
Бери й тягни стола у клас! —
Цап баранцеві мекнув грізно:

— Тягни стола, покіль не пізно! —
Баран столу говорить: — Бе-е!
Нехай Рябко несе тебе!
Бо в мене щось нема охоти. —
Та пес не квапивсь до роботи,
Котові буркнув з конури:
— Ану, котище, стіл бери! —
Та не підмовив він Мурка.
Кіт їжача мерщій гука.
Але їжак не тратив сил.
— Де, — каже, — школа, а де стіл!
Зіпхну оцю мороку з рук,
Нехай стола несе пацюк! —
Пацюк до миші миттю скаче,
Та мишка зроду теж ледача,
Вона із нірки — шусть до жаб!
— Ти, жабо, стіл знести могла б? —
А жаба ящірку зустріла:
— Допоможи, сестричко мила!
Зроби візка хоча б з лози —
Стола до школи відвези. —
Зирнула ящірка з куща,
На гілці вгледіла хруща:
— Якби ти, хрущики, поміг!
Я нині вже не чую ніг... —
Хрущ теж, на горе, був ледащо:
— Звідсіль стола тягнути? Нащо? —
Та й каже мусі на стіні:
— Допомогла б хоч ти мені! —
Мурашку муха зупиня:
— Тобі, кумасю, завдання, —
Таких не мала ти ніколи:
От стіл! Тягни його до школи! —
І тут мурашка,
Хоч це було їй дуже важко,
Схопила нищечком стола
І просто в школу потягла!

ПТАШИНІ ПЛІТКИ

Тужила вільшанка вранці:
— Щось ніби пече в горляніці...

Ще чхатиму, не дай боже,
І голос пропасти може.

А завтра ж концерт у гави.
Такі неприємні справи!

Здригнулося листя дуба:
— Що буде, вільшанко люба?!

До дятла лети, до бука, —
Хай дятел тебе обстука!

Журилась синичка дуже:
— Вільшанка, мабуть, недужа...

Гукнув соловейку шпак:
— Ти чуєш, всі плачуть як?!

Синиця сказала вчора:
— Вільшанка смертельно хвора.

Горобчика звуть за хвилину:
— Зроби-но їй домовину!

Гука горобець дроздові:
— А дошки у вас готові?

Вже гава летить із хати
Вільшанку малу ховати.

А та нічого не знає,
На дубі сидить, співає.

Шепоче їй листя дуба:
— Не буде концерту, люба!
Бо кажуть усі — вільшанку
Уже поховали зранку.

НЕЖИТЬ

Змучив нежить Катерину.

А-пчхи!

Катерина під перину.

А-пчхи!

Прийшов лікар дуже скоро.

А-пчхи!

Каже:

— Пані справді хвора!

А-пчхи!

Миттю дав їй аспірину.

А-пчхи!

Сам захворів за хвилину.

А-пчхи!

Ще пішов до адвоката,

А-пчхи!

А там саме було свято.

А-пчхи!

Адвокат узяв сосиску.

А-пчхи!

А тоді як чхне у миску —

А-пчхи!

Гості вмиють хустки у жмені,

А-пчхи!

Стали чхати, мов шалені.

А-пчхи!

А за ними — їхні гості —
А-пчхи!
Аж гуло, немов на мості!
А-пчхи!

І пішли далеко вісті,
А-пчхи!
Що вже чхають всі у місті.
А-пчхи!

І не стало аспірину —
А-пчхи!
Через тую Катерину —
А-пчхи!

Яніна Поразінська

ГАННУЛИНА ЛЬОЛЯ

Ген далеко нива мріє.
Що за нивою біліє?
То Ганнуля йде у полі
У біленькій чистій льолі.

— Ой Ганнулю мила!
Де ж ти льолю мила?
— Серед річки, серед броду
Умочала в чисту воду.

— Ой Ганнулю мила!
Де її синила?
— На межі знайшла волошки,
Та й поклала в воду трошки.

— Де ж крохмалила потому?
— У цеберку біля дому.

Покрохмалила до діла,
Щоб матуся похвалила.

— Ой Ганнулю мила!
Де ж її сушила?
— У зеленому садочку,
На мотузці, на шнурочку.

— А коли забрала,
Де її сховала?
— У світлиці, у хатині,
У новій дубовій скрині.

НАВКОЛО ВОГНИЩА

Свище вітер, мов хлопчисько,
Дим по стернях стеле низько.

Гоготить вогонь сердито:
— Щось тут пахне смаковито!

Розгорніть мерщій жарини —
Там печуться картоплини,
І великі і малі —
В чорнім попелі, в золі.

Стах розкидав жар вогнистий:
— Вже спеклася! Можна їсти!

Вузлик витягла Ягуся:
— Ось тут сіль дала матуся!

Посідали діти в коло.
— Їймо, поки не схолола!

А дівчатка не доїли,
По шматочку залишили:

Дві Ганнулі — для козулі.
Малгожатка — для телятка.
А Мариня — ще й цапку.
Будуть їсти до смаку!

ПОЗБИРАЛА ПІР'Я

Ой, крикнули гуси
З усієї сили!
Як загелготіли,
Високо злетіли,
Повпускали пір'я
Ядзі на подвір'я.

Позбирала Ядзя
Пір'ячка опалі.
«Гарний подарунок
Буде моїй лялі!

От візьму пір'їнки
Та й зроблю перинки,
Подушки червоні
Для моєї доні.

І собі залишу
Хоч одну пір'їнку —
Застругаю тонко, —
Мов ту волосинку.

Тим пером змалюю,
Як співають дружки.
Як у танці сваха
Вибива дрібушки.

Як музики грають,
В хаті, на помості.
Як на ляльчине весілля
Приїжджають гості».

МАЛЬОВАНА СКРИНЯ

Мальована скриня
Райдугою світить.
Малюнкам на скрині
Дивуються діти.

На зеленім полі,
Дзвоники та кашки,
Кучеряві смілки,
Золоті ромашки.

А в квітках чудисько
Витріщило очі:
— Не підходьте близько —
Бо додолу скочить!

МАЛЬОВАНІ ДЗБАНКИ

А на липовій полиці —
Мальовані дзбанки:
Можна ягоди насипать
Чи налить сметанки.

Ось на цім — сорока,
Без одного ока.

А на тому — муха,
Що в сопілку дмуха.

А на тім — когутик,
Що тримає прутик.

А на іншій — оси,
Що втирають носа,

Ще й кажан безхвостий,
Що вліз бабі в хижку.

Отакі ті дзбанки —
Всім навдивовижу!

СТРАХОПУД

Страхопуд пикатий
Стоїть біля грушки,
Горобців лякає:
— А киша, злодюжки!

Горобців злякати годі —
Цвірінчать собі в городі:
— Ми тебе не боїмося!
Цвір! Цвір! Цвір!

Страхопуд за ці слівця
Злапав діда-горобця.
А за дідом злапав бабку,
Заховав обох у шапку.

Потім тітку — хап! — у жменю,
Та й запхав її в кишеню.

А племінників аж п'ять
Ніде не зміг заховати —
Бо вони усі крізь діри
Повтікали в двір.

Страхопуд ледачий дуже —
Не лає дір!

З М І С Т

1. СЕСТРИ

<i>Іваненко. О. Про Марію Пригару</i>	3
Сестри	19
Перша зустріч	21
Пахне літо	22
Лозинка	23
Струмок	24
Берізки	25
Пташиний сад	26
Журавлі	27
Незвичайні мандрівники	28
Знялися весла...	30
Перша злива	31
Сосонка	32
Про жука	32
Ми з Дніпром тепер сусіди	36
Приїхали внуки	37
Нема спочинку	39
Народження	40
Уночі	41
Дніпро шепоче	42
Побратими	44
Козаки	45
Прадід	47
Стоїть верба над кручею...	48
Тарасове слово	50

2. СТЕЖКА В ГОРАХ

Стежка в горах	53
Ввечері	54
Лист мамі	55
Так і знала	56
Жив хлопчик...	57
Зенітниця	70

3. ХТО ТО?

Перший день	75
Хлопчик і вітер	76
Хто то?	77
Забудько	78
Базіка	78
Про книжку	79

Тихенька дівчинка	80
Чудесний сад	80
Товариші	82
Вистава	83

4. ТУП-ТУП

Туп-туп	87
Синичка	87
Сварка	88
Цокотухи	89
У дворі	89
Тайна	90
Сестра і брат	91
Іжак	93
Що тут було...	94
Новачок	95
Сашко-шахтар	95
Одна сім'я	98

5. ТВОЇ КАЗКИ

Про ведмедика	105
Горобчик-розбишака	109
Байбак-мандрівник	117
Що сталося в морі	125
Казка про Катрю	133
Гриць і мавпа	139

6. А ЦЕ — ДРУЗІ

<i>Корній Чуковський. Тарганисько</i>	151
<i>Максим Танк. Журавель і чапли</i>	156
<i>Адам Міцкевич. Друзі</i>	159
<i>Юліан Тувім. Слоп Трубальський</i>	160
<i>Ян Бжехва</i>	
Качка-дивачка	162
Питальський	163
Клей	163
Брехуха	164
Муранка	165
Пташині плітки	167
Нежить	168
<i>Яніна Поразінська</i>	
Ганнулина льоля	169
Навколо вогнища	170
Позбирала пір'я	171
Мальована скриня	172
Мальовані дзбанки	172
Страхопуд	173

МАРИЯ АРКАДЬЕВНА ПРИГАРА

Стихи и сказки
(На украинском языке)
Для младшего школьного возраста

ТОМ 1
Рисунки
СОФИИ ПЕТРОВНЫ КАРАФЫ-КОРБУТ

Издательство «Веселка»,
Киев, Бассейная, 1/2

Редактор
Т. Г. Качалова
Художний редактор
Г. Ф. Мороз
Технічний редактор
О. І. Дольницька
Коректори
Л. К. Скрипченко,
В. В. Богавський

І. В. № 788

Здано на виробництво 22. 09. 1977 р.
Підписано до друку 17. 01. 1978 р.
Формат 60×84¹/₁₆. Папір друк. № 1.
Гарнітура зв. нова. Друк високий
Фіз. друк. арк. 11.
Обл.-вид. арк. 7,4+9 вкл. (1,02)=8,42.
Умовн. друк. арк. 10,23+9 вкл. (1,13)=11,36.
Тираж 50 000. Зам. № 1401-7. Ціна 75 коп.

Видавництво «Веселка», Київ-4, Басейна, 1/2

Львівська книжкова фабрика «Атлас»
республіканського виробничого об'єднання
«Поліграфкнига» Держкомвидаву УРСР,
Львів-5, Зелена, 20.